

**ASUMISJÄRJESTELYJEN VAIKUTUS MAATILAN
SUKUPOLVENVAIHDOKSEN ONNISTUMISEEN**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma
Mustiala, syksy 2018

Outi Pakkanen

Koulutus agrologi(AMK)
Kampus Maaseutuelinkeinot, Mustiala

Tekijä Outi Pakkanen **Vuosi** 2018

Työn nimi Asumisjärjestelyjen vaikutus maatalan sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen

Työn ohjaaja Ero Jaakkola

TIIVISTELMÄ

Työn tavoitteena oli selvittää asumisjärjestelyjen vaikutus maatalan sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Työn tilaajana oli Keski-Uudenmaan koulutus-
kuntayhtymän (Keuda) Saaren kartanon toimipiste.

Tutkimus tehtiin nettikyselynä vuosina 2012-2018 Keudan EU-kurssilaisille, jotka joko olivat jo tehneet sukupolvenvaihdoksen maatilalla tai suunnittelivat sitä. He suorittivat kurssin täyttääkseen EU-tukikelpoisuusehdot Nuoren viljelijän aloitustukea varten.

Tutkimuksessa myös haastateltiin luopujia teemahaastatteluna. Tutkimuksen tuloksena nousivat esiin ihmissuhteiden hyvänä säilymisen merkitys asumisjärjestelyiden onnistumisen edellytyksenä sekä maatalan töiden sujuminen riippumatta asumismuodosta sekä myös oliko asumismuodon valinta edellytys koko sukupolvenvaihdoksen toteutumiselle. Taloudelliset seikat olivat myös tärkeitä.

Tutkimus osoittaa myös sen, että tärkeätä on tilan jatkuvuus, jopa asumisjärjestelyjen kustannuksella, sillä suurimmalle osalle tutkimukseen osallistuneista ei asumismuoto ollut kynnyskysymys sukupolvenvaihdoksen toteutumiselle.

Avainsanat sukupolvenvaihdos, asumisjärjestelyt, onnistuminen

Sivut 42 sivua, joista liitteitä 12 sivua

Bachelor's Degree in Natural Resources
Mustiala

Author	Outi Pakkanen	Year 2018
Subject	The effect of living arrangements on successful change of generation on farms	
Supervisors	Eero Jaakkola	

ABSTRACT

The aim of the thesis is to find out how the housing arrangements affect successful change of generation. A Webropol survey was used to gather the data. The students had made a change of generation or planned it. Also there was an interview on farms for older people, who had made a change of generation or were planning it. As results of the survey and interview was found how important relationships and the division of work load on the farms are.

The survey shows the order of importance. The main importance is continuity in farms, even if you can not live as you want. The commissioner of the thesis was Keuda (Keuda Group, Vocational Education and Training, Natural Resources and the Environment).

Keywords change of generation, housing arrangements, success

Pages 42 pages including appendices 12 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	ASUMINEN MAATILALLA HISTORIAN VALOSSA.....	1
2.1	Erilaiset perheet	1
2.2	Suurperheen asumukset	1
2.3	Vävyt ja tyttäret.....	2
2.4	Monenlaisia ruokakuntia.....	2
2.5	Syytinki	2
3	RAKENNEPOLITIikka JA SUKUPOLVENVAIHDOKSET	3
3.1	Sukupolvenvaihdokset	4
3.2	Tilojen rakennekehitys	6
4	TUTKIMUSMENETELMÄT JA NIIDEN VALINTAKRITEERI	6
4.1	Teemahaastattelu	6
4.2	Kyselytutkimus	7
5	TUTKIMUKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS.....	8
5.1	Teemahaastattelu	8
5.2	Kyselytutkimus	8
6	TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	9
6.1	Teemahaastattelun tulokset	9
6.1.1	Ikäjakauma, spv:n toteutuma ja syytinki.....	9
6.1.2	Asumismuoto, koko, sijainti ja päätöksentekijä.....	9
6.1.3	Parisuhteen vahvistuminen	10
6.1.4	Asumisjärjestelyt spv:n kynnyskysymyksenä	10
6.1.5	Sisarusten osallistuminen asumisen järjestämiskeskusteluun.....	11
6.1.6	Maatilan töihin osallistuminen.....	11
6.1.7	Lastenhoito	11
6.2	Kyselytutkimuksen tulokset kaikilla tiloilla	12
6.2.1	Vastaajien ikä, sukupuoli, parisuhde, lasten määrä ja koulutus	12
6.2.2	Luopujan ja hänen puolisonsa koulutus	13
6.2.3	Vastaajan asuinpaikka ja tilan tuotantosuunta	13
6.3	Tutkimustulokset tiloilla, jotka olivat tehneet sukupolvenvaihdoksen	13
6.3.1	Luopujien ikä	14
6.3.2	Asumismuoto ja välimatka ja asunnon koko ja kunto.....	14
6.3.3	Tyytyväisyys asumisjärjestelyihin sukupolvenvaihdoksen jälkeen	15
6.3.4	Mitä vastaajat pitivät tärkeänä asumismuotoa valittaessa	16
6.3.5	Päätös asumisjärjestelyistä ja puolison mielipide	17
6.3.6	Asumismuodon merkitys parisuhteeseen	17
6.3.7	Sisarusten osallistuminen keskusteluihin.....	17
6.3.8	Asumisjärjestelyt kynnyskysymyksenä sukupolvenvaihdokselle	17
6.3.9	Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen	18

6.3.10	Luopujien osallistuminen tilan töihin	18
6.3.11	Neuvonnan vaikutus asumisjärjestelyihin	18
6.3.12	Jatkajien ajatuksia sukupolvenvaihdoksesta	18
6.4	Tutkimustulokset tiloilla, jotka eivät olleet tehneet sukupolvenvaihdosta.....	19
6.4.1	Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu, ajankohta ja luopujien ikä.....	20
6.4.2	Syytinki sukupolvenvaihdoksessa.....	21
6.4.3	Asumismuoto.....	21
6.4.4	Rahoituksen saatavuuden merkitys ja sisarukset	24
6.4.5	Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen	24
7	JOHTOPÄÄTÖKSET TUTKIMUSHAASTATTELUSTA JA KYSELYTUTKIMUKSESTA.....	25
8	LÄHTEET.....	28
9	LIITTEET.....	30
	Webropol – Kysely –EU-kurssilaisille	30
	Tutkimushaastattelulomake	42

1 JOHDANTO

Asumisen järjestäminen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla on yksi onnistuneen maatalan sukupolvenvaihdoksen (jatkossa lyhennys spv) tärkeimpiä aihealueita. Historian valossa, sukupolvien ketjussa, ammoisista ajoista alkaen on asuminen maatilalla ollut ongelmallista johtuen ihmis-suhteiden ristiriidoista, ja myös taloudellisista haasteista.

Nykyisin maatiloilla asuminen on järjestetty hyvin erilaisilla tavoilla. Joillakin maatiloilla sekä luopujat että jatkajat asuvat samassa rakennuksessa ja syövät saman ruokapöydän ääressä. 1970-80-luvuilla rakennettiin paritaloja, joissa sosiaalityöt jaettiin sukupolvien kesken, usein ne sijaitsivat talon keskellä. Toisilla tiloilla on rakennettu omat talot eri sukupolville, joko lähkeäin tai sitten muutaman sadan metrin päähän toisistaan. Jotkut ovat nähneet parhaimmaksi ratkaisuksi ostaa tontti muutaman kilometrin etäisyydeltä päätilasta ja rakentaa talonsa sinne. Ovatpa jotkut päätyneet myös siihen, että ostetaan kerrostalo- tai rivitaloasunto taajamasta, joko kaupungista tai kirkonkylästä.

Sukupolvenvaihdoksen onnistumisen edellytyksenä on saumaton yhteistyö kaikkien perheenjäsenten välillä ja jotakuinkin yhtenevä käsitys maatalan tulevaisuudesta. Yhtenä osana siihen kuuluu asuminen. Miten se järjestetään sekä jatkajia että luopujia tyydyttävällä tavalla, siihen olen hakenut vastauksia tämän tutkimuksen avulla.

Tätä aihetta on sivuttu useassakin jo tehdyssä tutkimuksessa, jotka on tehty joko verotuksen, rahoituksen tai yhtiömuodon näkökulmasta, sivutuotteena on saatu mainintoja asumisesta. Tässä tutkimuksessa paneudutaan asumisen järjestämiseen ja sen vaikutukseen maatalan sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Työkaluina tähän käytettiin jatkajille nettikyselyä, joihin nuoret aikuiset ovat tottuneet vastaamaan. Teemahaastattelu järjestettiin luopujille, jolloin heidän oli helpompi tuoda ajatuksiaan esille,

Työn tilaajana Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä(Keuda Saaren kartano) voi käyttää tutkimusta ja sen tuloksia opetustyössä.

2 ASUMINEN MAATILALLA HISTORIAN VALOSSA

2.1 Erilaiset perheet

Väinö Voionmaa, joka tutki suurperheiden asemaa Suomessa, määrittää suurperheen muodostuvan kahdesta tai useammasta ydinperheestä. Se käsitti yhteisön, joka söi samalta pöydältä. Talonpoikaisessa yhteisössä vielä 1700-luvulla oli varsin tavallista, että isä ja yksi avioitunut poika elivät saman katon alla. Perhe saattoi käsittää tätäkin suuremman jäsenmäärän, johon kuului kaksi veljestä tai vävy, tai serkukset perheineen setänsä kanssa. (Elina Waris, 2003, s. 494)

Oli mahdollista olla myös yhtiöperhe, jolloin perheeseen muuttikin aivan ulkopuolinen henkilö. Hänellä oli pojan tai veljen oikeudet perheessä, jossa eli täysin samanarvoisena perheenjäsenenä kotitaloudessa. (Elina Waris, 2003, s. 495)

Yleisesti perheet olivat patriarkaalisia isän johtamina. Leski-emäntä saattoi kuitenkin olla perheen päänä, ja tapana oli, että perheissä eli monta sukupolvea yhdessä. Isännän toimivaltuuksiin kuului perheen raha-asioiden hoitaminen, omaisuudesta vastaaminen ja kurinpito perheenjäsenille. (Elina Waris, 2003, s. 498)

2.2 Suurperheen asumukset

Perheen ollessa suuri, sillä saattoi olla useita asumuksia, kesäisin otettiin käyttöön omat aitat perhekunnittain. Rantasalmellakin asui vuonna 1820 suurperhe, jonka käytettävissä oli puolensataa rakennusta, aittoja niistä 20. Talveksi muutettiin päätaloon, jossa jokaisella perheellä oli oma nurkkansa. Nurmeksessa taas oli talo, jossa jokaisella ruokakunnalla oli oma saraanoilla varustettu ruokapöytänsä, joka laskettiin seinältä alas ruokailun ajaksi. Joutsenossa taas oli talot, joilla oli nimet ”Uunin nurkkaist” ja ”Ovensuist”. Karjalassa oli puolestaan tapana eristää vuodeuutimella sänky, jotta jonkinlainen yksityisyys olisi taattu. Ruokailu puolestaan saatettiin hoitaa oikein suurissa perheissä siten, että kaikki kyllä söivät samassa pöydässä, mutta koskapa eivät mahtuneet yht’aikaa, oli käytössä vuorojärjestelmä; ensimmäisenä miehet, sitten naiset ja lopuksi lapset. (Elina Waris, 2003, s. 498)

Suurperheiden hajoaminen liittyi taloudelliseen nousuun ja uusien työtehtävien ilmaantumiseen. Uudet elinkeinot mahdollistivat sen, että perheestä riippuvuus väheni taloudellisesti. Jotkut lähtivät etsimään muuta toimeentuloa. Kun suurperheet jakautuivat ja uusia kotitalouksia perustettiin, ei aina ollut kovinkaan suuria taitoja tulla yhteisöllisesti toimeen. Jotkut perheet saattoivat yhtiöjaon jälkeenkin joutua asumaan vuosia saman

katon alla. Suurperheet hajosivat usein taloudellisiin ongelmiin ja perheen valtasuhteiden vaikeuksiin. (Elina Waris, 2003, s. 503)

2.3 Vävyt ja tyttäret

Luonnollisena osana perheeseen liittyivät vävyt, ja niinpä he muuttivat naimisiin mennessään taloon asumaan. Vävyille kuului talosta vain se perintöosa, joka hänelle tuli tyttären kanssa avioituttuaan. Tämä ei ehkä ollut omiaan sitomaan häntä kovinkaan tiukoin sitein tilaan. Siksi joskus vävystä tehtiinkin yhtiömies, jolloin hänen asemansa parani. Tosin usein tähän sopimukseen liitettiin appivanhempien huoltovelvoite, joskus myös muidenkin perheenjäsenten. Talon tyttäret taas joko muuttivat miehensä kotiin tai jäivät vanhempiensa kotiin. (Elina Waris, 2003, s. 501)

2.4 Monenlaisia ruokakuntia

Länsisuomalaiset nuoret menivät naimisiin 1800-luvulla verrattain korkeassa avioitumisiässä ja perustivat oman taloutensa. Itäisessä Suomessa nuoret avioituvat varhemmin, ja perustivat kotinsa vanhempiensa luokse. Suurperheet olivat yleisiä. Lännessä sukupolvenvaihdoksen myötä miehet ottivat isännyyden varhain, ja luopuja saattoi olla hyvinkin alle 60-vuotias. Länsi-Suomessa syytinki oli yleistä, mutta Itä-Suomessa edellisen polven isäntä oli isäntä kuolemaansa asti. Palkolliset, piiat ja rengit, asuivat joskus samassa huoneessa ja ruokailivat isäntäväen kanssa. (Ann-Catrin Östman, 2004, s.58-59)

2.5 Syytinki

Maatalouden kehitykseen vaikutti syytinkijärjestelmä, jossa isäntä ja emäntä jäivät eläkkeelle ja luopuivat isännyydestä. Eläke muodosti kaupahinnan, jota jatkajat sitten maksoivat vuosien mittaan luopujalle. Siitä tuli rasite, jonka suuruus riippui siitä, mitä siihen kulloinkin laskettiin. 1800-luvun jälkipuoliskolla suomalaiset alkoivat elää aikaisempia sukupolvia pitempään, siispä rasitekin kesti entistä pitempään. Uuden lain voimaantulon myötä vuonna 1825 määrättiin, että syytinkivelvollisuus koski myös uusien tilakauppojen kolmansia osapuolia. Syytinki oli siis rikkomaton. (Ann-Catrin Östman, 2004, s. 148)

Itä-Suomessa eläkeläiset asuivat samassa taloudessa jatkajan kanssa, mikäli suinkin välit antoivat periksi. Länsi-Suomessa taas eläkeläiset muuttivat omaan vaarinpirttiinsä, jossa elivät omaa elämäänsä ja saivat ruokatarvaraa, puutarhatuotteita, valoa ja lämpöä, joskus rahaakin. Peltotilkkukin oli mahdollinen, ja rehutkin sai talosta lehmälle tai lampaalle, jos sellainen oli. (Ann-Catrin Östman, 2004, s. 149)

Yhteiskunta keksi syytingistä keinon ratkaista liikaväestöstä aiheutunutta ongelmaa 1800-luvun lopulla. Nuoret tarvitsivat mahdollisuuden perustaa

perheen ja tulla taloudellisesti toimeen. Syytinkisopimukset kasvoivat ja tästä aiheutui todellinen ongelma maataloille. Ajan mittaan myös sisarukset otettiin syytingin piiriin, jolloin sisarusten perintöosuus otettiin huomioon tilakaupassa. Ne eivät kuitenkaan välttämättä kestäneet kuolemaan saakka, sillä esim. sisaren syytinki kumoutui tämän mennessä naimisiin. (Ann-Catrin Östman, 2004, s. 149)

Kun syytinkirasite kasvoi liian suureksi, yhteiskunta rajoitti sitä. Vuonna 1864 säädettiin asetus, jonka nojalla kiellettiin kiinnittämästä yhteen tilaan kahta syytinkiä. Rahatalous kuitenkin yleistyi, ja maatalous kaupallistui. Nämä seikat vähensivät syytingin merkitystä taloudellisesti. (Ann-Catrin Östman, 2004, s. 149-150)

Mahdollinen syytinki, asuntoasiat ja jatkajien edellytykset hoitaa tilaa ovat aiheuttaneet ristiriitoja. Miniä on aina tullut tilalle sen ulkopuolelta, eikä hyväksynnän saaminen ole ollut itsestäänselvyys. Ilmaus ”päästä taloon emännäksi” kuvaa sosiaalisen aseman kohoamista, toisaalta kaukaa haettu ei ole ilmaus ”joutui taloon emännäksi”. Kun kaksi sukupolvea asui samassa taloudessa, ei ongelmilta voitu välttyä. Maaseudun Tulevaisuus -lehden sekä myös Pellervo-lehden palstoilla oli jatkuvasti juttuja aiheesta niinkin myöhään kuin 1980- ja 1990-luvuilla. (Pirjo Siiskonen, 2004, s. 294-296)

Vielä 1970-luvun lopulla suurimpaan osaan, jopa 80 %:iin maatalon sukupolvenvaihdoskauppoihin sisältyi syytinki. Siinä määriteltiin luopujien asumisoikeudelle, sähkölle ja lämmitykselle hinta. Syytinki saattoi sisältää myös ruokailun ja muita palveluita. (Wikipedia, n.d.).

Tänä päivänäkin syytinkejä tehdään, mutta se alkaa olla yhä harvinaisempaa. Jatkajat haluavat hoitaa tilaansa ilman rasitteita, joilla voi olla kauaskantoisia vaikutuksia mm. perhesuhteisiin ja asumisen järjestämiseen myöhempinä vuosina.

Jos syytinki on tehty eliniäksi, sen purkaminen on hankalaa. Tuomioistuimen päätöksellä se on mahdollista purkaa ja vapautua näin velvoitteista. Eläkeoikeus eli syytinki otetaan huomioon kauppahintaa määritettäessä ja sille määritetään rahallinen arvo. Jos syytinki puretaan, käyttämättä jäänyt hyöty pitää korvata eläkeoikeuden haltijalle. (Laki24.fi)

3 RAKENNEPOLITIIKKA JA SUKUPOLVENVAIHDOKSET

Maatilojen kannattavuus on laskenut viime vuosina, ja Luken ennusteen mukaan tänä vuonna 2018 saavutetaan kannattavuustavoitteesta vain 17%, mikä on heikoin tulos koko 2000-luvulla. Liikevaihto maataloilla on 133000 €, tukien osuus 39 % tuloista ja yrittäjätuloa 7200€/tila. Se on lähes

40 % vähemmän kuin vuonna 2017. Kun sitten saadaan suhteelliseksi kannattavuuskertoimeksi 0,17, ei suurella osalla maatiloista synny yrittäjätuloa lainkaan. (Luke.fi/)

Tämä kaikki tarkoittaa sitä, että maatalojen jatkuvuus on vaakalaudalla, sillä nuoret eivät ole kiinnostuneet jatkamaan tilaa, jos elinkeino ei kannata. Sukupolvenvaihdoksia tehdään entistä vähemmän.

Sukupolvenvaihdosta määritteli ja sääteli vuodesta 1974 alkaen Maatalousyrittäjien eläkelaki. 55-64-vuotias viljelijä, joka luovutti tilansa joko lapselleen tai jollekulle muulle hyväksyttävälle jatkajalle, sai eläkkeen. Sukupolvenvaihdoseläkkeellä pyrittiin turvaamaan tilojen siirtyminen jatkajalle ja alentamaan jatkajien keski-ikää. Luopujalla oli oikeus pidättää itselleen ja kullekin lapselleen asuntotontti, sekä alue, jonka arvo oli maatalousmaata suurempi. (Pirjo Siiskonen, 2004, s. 273-274)

Nykyinen luopumistukijärjestelmä on voimassa vuoden 2018 loppuun, sen jälkeen on mahdollista saada varhaiseläkettä (Mela.fi). Oli eläkeuoto mikä tahansa, asuminen on järjestettävä tavalla tai toisella.

3.1 Sukupolvenvaihdokset

Rakennekehitys on tarpeen, jotta tilakoko kasvaisi ja jatkavien tilojen toimintaedellytykset säilyisivät. Jotkut tilat lopettavat, koska jatkajaa ei yksinkertaisesti ole. Nuoria on kannustettu jatkamaan tarjoamalla nuoren viljelijän aloitustukea. Kauppahinta sukupolvenvaihdoksissa nostaa jatkajan velkaantumistasetta, myös erilaiset perintö- ja lahjaverot ovat mahdollisia. Omistajuuden vaihdos on Valtion taloudellisen tutkimuslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan kokonaisvaltainen muutos, joka vaikuttaa yrityksen kilpailukykyyn, sekä vie aikaa ja rahaa. Toisaalta, kun tilaa kehitetään, se parantaa tuottavuutta ja elinkelpoisuutta, mutta lisää jatkajan velkarasitetta. Maatalojen sukupolvenvaihdoksia ei tilastoida, joten rekisteriaineistoa ei niistä löydy. (Luke.fi/)

Sukupolvenvaihdos maatilalla käsittää suuren kokonaisuuden. Arvopohja on vahva, jatkuvuutta halutaan vaalia, perhe-elämän, omistamisen ja yritystoiminnan kytkeminen toisiinsa on haaste. Se koskettaa kaikkia perheenjäseniä. Muutospaine käynnistää sukupolvenvaihdoksen, ja sopeutuminen vie aikaa. Toteutusvaihtoehtojen selvittäminen, laskelmat, verotus ja eläkeratkaisut on tehtävä. Keskustelua tarvitaan kaikkien osapuolten välillä, on keskityttävä asioihin, jotka johtavat perheen, luopujan ja jatkajan sekä yrityksen menestymiseen. (Kettunen, 2017)

Luopujan ja jatkajan välinen suhde on tärkein, mutta muutakaan perhettä ei saa unohtaa. Sukulaisuus on tekijä, joka yhdistää voimakkaasti kaikkia. Sukupolvenvaihdoksessa on nostettava tärkeimmiksi asioiksi ne, jotka johtavat perheen, luopujan ja jatkajan sekä yrityksen menestymiseen. (Kettunen, 2017)

Luopujan asema ja rooli muuttuvat, on astuttava sivuun ja annettava tilaa uuden sukupolven yrittäjälle. Se on helpottavaa, mutta myös vaikeata. Sukupolvenvaihdon jälkeen luopuja on jatkajalle joko aivan erinomainen voimavara tai sitten suuri haitta. (Kettunen, 2017)

Vaikka sukupolvenvaihdos maatilalla ei ehkä sulje kokonaan pois muita uravaihtoehtoja, ainakin se kaventaa valikoimaa. Yleensä jatkajat ovat halukkaita ottamaan vastuuta, myös perinteitä halutaan jatkaa. (Kettunen, 2017)

Sukupolvenvaihdos maatilalla tulee toteuttaa niin, että jatkaja pärjää taloudellisesti ja pystyy hoitamaan lainat. Luopujille on turvattava taloudellinen asema ja asuminen. Perheen ja sisarusten välit tulee säilyttää hyvänä. (Keskinen, 2017)

Maatilan voi myydä edullisesti tai vaikka lahjoittaa. Laki mahdollistaa sen, että tilan voi myydä sen tuottoarvolla, jolloin lainat pystytään maksamaan. Käypää arvoa ei siis käytetä. Sukupolvenvaihdoksia on tehty viime vuosina vähemmän kuin ennen, sillä edellytykset tilakaupoille ovat vähentyneet. Ehdot ovat tiukat, siitä pitää huolen 25 000€ vähimmäisvaatimus yritystulolle, jonka voi saavuttaa viljeltilalla 60 peltohehtaarin tai maitotilalla 20 lehmän tuotoilla. (Keskinen, 2017)

Viljelijä on oikeutettu nuoren viljelijän aloitustukeen, mikäli hän täyttää tietyt kriteerit, joita ovat alle 41 vuoden ikä ja maataloudellinen koulutus tai vähintään kolmen vuoden työkokemus maatalousalalla, sekä yritystoiminnan kannalta tarkoituksenmukainen vähintään 20 opintoviikon tai 30 osaamispisteen koulutus, johon tulee sisältyä 10 opintoviikon tai 15 opinto- tai osaamispisteen verran taloudellista koulutusta. Viljelijän tulee aloittaa tilanpito ensimmäistä kertaa. (mavi.fi)

Taulukko 1. Yrittäjätulon vaikutus avustuksen määrään

Yrittäjätulon määrä vähintään	Avustuksen määrä korkeintaan	Korkotuen ja varainsiirtovapauden määrä korkeintaan	Korkotukilainan määrä*
25 000 €	35 000 €	35 000 €, josta korkotuen määrä enintään 30 000 €.	enintään 230 000 €
15 000 €	10 000 €	20 000 €, josta korkotuen määrä enintään 15 000 €.	enintään 150 000 €

Jos ehtoja ei täyty, aina on mahdollisuus ostaa tila ilman tukea, tavallisen pankkilainan turvin. Tämä kuitenkin koskee ehkä vain pieniä tiloja. Yleensä ns. nyrkkisääntönä tilan hintana pidetään 2000 €/ha mukaan lukien sekä

pelto- että metsähehtaarit. Spv:n suunnittelu vie tyypillisimmillään 2 vuotta. (Keskinen, 2017)

3.2 Tilojen rakennekehitys

Tilojen lukumäärä oli vuonna 2000 78072 kpl, ennuste vuodelle 2025 on 37103 tilaa (Maaseudun Tulevaisuus 11.10.2017). Maatilojen määrä on jatkuvasti laskenut, sillä vuonna 2017 Suomessa oli 48562 tilaa. Viljelijöiden keski-ikä oli 52 vuotta (Luke.fi/).

European Unioni on linjannut, että maaseutu on voitava pitää asuttuna, ja Suomessa pitää olla mahdollisuus harjoittaa maanviljelyä missä päin maata tahansa. On koko Suomen etu, jos voimme pitää maaseudun viireinä ja asuttuna. Tätä edesauttaa se, että maataloilla voidaan tehdä sukupolvenvaihdoskauppoja järkevin ehdoin, ja asumisen järjestäminen on yksi iso osa siitä.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA NIIDEN VALINTAKRITEERI

4.1 Teemahaastattelu

Koska tutkimushaastattelu perustuu vuorovaikutukseen haastattelijan ja haastateltavan välillä, se antaa mahdollisuuden käsitellä vaikeita asioita. Se voi paljastaa asioita, joita ei millään muulla keinolla saada selville. Haastattelussa voi ilmetä myös ongelmia, joita ovat mm. tietojen, käsitysten, uskomusten ja merkitysten tutkiminen. (Hirsjärvi & Hurme, s. 11-12)

Tutkimushaastattelu luopujien mielipiteiden saamiseksi valittiin siksi, että luopujat ovat vanhempia ihmisiä eikä kyselylomakkeen lähettäminen sähköpostitse olisi tavoittanut heitä samalla tavalla kuin jatkajia. Samoin vastaaminen olisi ollut epävarmempaa tietokoneen mahdollisen vähäisen käytön vuoksi. Kysymysten tulkinta ja täsmennys ovat myös helpompia näin (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 36).

Sekä keskustelussa että haastattelussa ollaan kasvotusten. Olennainen ero näissä on kuitenkin se, että haastattelussa on tietty päämäärä ja halutaan informaatiota. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, s. 42)

Luopujien haastattelussa olennaista oli saada informaatiota heidän ajatuksesta asumisjärjestelyjen vaikutuksesta sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Lähtökohtana oli jatkajille suunnitellut kysymykset, joiden pohjalta laadittiin runko teemahaastatteluun. Teema-alueiksi muotoutuivat näin ollen asumismuoto tällä hetkellä, asumismuoto sukupolvenvaihdoksen jälkeen (jos se oli vielä edessäpäin), asumismuodon valintaan vaikutta-

vat tekijät, tyytyväisyys sukupolvenvaihdokseen silmällä pitäen asumisjärjestelyjä. Näiden teema-alueiden pohjalta syvennettiin keskustelua siihen pisteeseen kuin haastateltavat halusivat.

Haastattelussa on motivoivia tekijöitä, nimittäin haastateltavan mahdollisuus saada mielipiteitään julki, omien kokemusten kertominen ja ehkä toive siitä, että joku muu hyötyisi haastateltavan kokemuksista (Eskola & Vastamäki, 2015, s. 28-29).

Sukupolvenvaihdostilanteessa luopujilla ei ole useinkaan foorumia keskustella asioista, varsinkaan sellaisista, mikä on lähellä heitä heidän omassa elämänpiirissään. Tämä teemahaastattelu antoi luopujille mahdollisuuden kertoa omasta elämästään, toiveistaan ja kokemuksistaan omin sanoin. Sitteeraan tässä erästä emäntää: ”Kerrankin minnuukin joku kuuntelee”. Eritäin tärkeitä haastateltaville oli se, että heidän henkilöllisyytensä oli suojattu. Haastattelujen perusteella esiin nousi aina ensimmäisenä kysymys asumisen järjestämisestä. Teemahaastattelu aiheesta siis puolusti paikkaansa.

4.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimuksella on monia etuja. Sillä saadaan laaja tutkimusaineisto, ja samassa kyselyssä voidaan kysyä monia eri asioita. Kyselylomakkeilla saadaan paljon informatiivista tietoa nopeasti, ja tallennettuna se voidaan käsitellä monella eri tavalla. Menetelmänä se on myös nopea ja kustannustehokas. Kyselytutkimus ei ole kaikilta osin aivan luotettava, sillä vastaajat voivat vastata esimerkiksi ajattelematta kysymystä kovin pitkään tai syvällisesti. Samoin vastaajan näkökulma kysymykseen voi olla kovinkin toisenlainen kuin tutkimuksen teettäjän. Vaikka kysymyslomake lähetettäisiin suurellekin joukolle, ei ole takeita vastausprosentin nousemisesta kovin suureksi. Kyselylomakkeen selkeys on yksi perusasioista. Kysymysten tulisi olla kaikille samanarvoisia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, s. 190).

Kysymykset voivat olla avoimia kysymyksiä tai monivalintakysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin vastaaja voi vastata miten haluaa, ja hän voi ilmaista itseään syvemmin mm. motivaation näkökulmasta. Monivalintakysymykset taas antavat tutkijalle mahdollisuuden vertailla vastauksia. Vastaajalle vastaaminen taas on helpompaa, koska se antaa monia vaihtoehtoja. Samoin se tuottaa helpommin tietokoneella analysoitavia vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2007, s. 196)

5 TUTKIMUKSEN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

5.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu tehtiin kymmenellä tilalla, joilla seitsemällä sukupolvenvaihdos oli jo toteutettu. Tilat olivat maatiloja, joilla tutkimuksen tekijä tiesi sukupolvenvaihdoksen tapahtuneen, mutta joita hän ei tuntenut henkilökohtaisesti. Tämä oli kriteerinä, sillä liian tuttavalliset välit olisivat saattaneet vaarantaa tutkimustuloksen joko niin, että haastateltavat eivät olisi uskaltaneet kertoa mielipiteitään, tai vaihtoehtoisesti olisivat kertoneet asioitaan kuin hyvälle ystävälleen. Tiloista viisi oli Kymenlaaksosta, kolme Uudeltamaalta ja kaksi Hämeestä. Haastattelut tehtiin touko-elokuun aikana vuonna 2018, ja kestoltaan ne olivat tunnista kahteen. Teemahaastatteluun osallistuvat eivät olleet samoilta tiloilta kuin kyselytutkimukseen vastanneet.

Teema-alueiksi valikoituvat samat alueet kuin kyselytutkimuksessa, koska tarkoitus oli arvioida tutkimusongelmaa kahden eri tutkimusmenetelmän yhteen sulautumana. Tutkimushaastattelussa paneuduttiin asumismuotoon, syytinkiin, asumisjärjestelyjen päätösprosessiin, perhesuhteisiin ja töihin osallistumiseen.

5.2 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus tehtiin Keudan Saaren toimipisteen entisille EU-kurssilaisille, jotka suorittivat vuosien 2012-2018 välisenä aikana yhden lukukauden kestäviä taloudellisia ja ammatillisia opintoja kahdessa tutkinon osassa saadakseen EU-tukikelpoisuuden ja Nuoren viljelijän aloitustuet. Kysely lähetettiin 134 opiskelijalle, joista vastasi 44. Vastausprosentiksi saatiin siis 32,8. Kyselyyn vastanneista 25 oli tehnyt sukupolvenvaihdoksen. Yhdeksäntoista vasta suunnitteli sitä. Kysely suoritettiin vuoden 2018 syyskuun viimeisen ja lokakuun ensimmäisen viikon aikana Webropol-kyselynä. Kyselytutkimuksen kohteena olevat entiset opiskelijat vastasivat anonyymeinä, eivätkä olleet samoilta tiloilta kuin teemahaastateltavat.

6 TUTKIMUSTULOKSET JA NIIDEN TARKASTELO

6.1 Teemahaastattelun tulokset

6.1.1 Ikäjakausma, spv:n toteutuma ja syytinki

Haastatelluista pariskuntia oli 9, yksi oli leskimies. Miehistä kolme oli 60-vuotiaita, kolme 61-65 vuotiaita, kaksi 66-70-vuotiaita ja kaksi yli 70-vuotiaita. Naisista 60- 65-vuotiaita oli seitsemän, 67-68-vuotiaita kaksi. Sukupolvenvaihdoksen tehneistä tiloista kaksi oli valinnut syytingin, kaikki muut mukaan lukien vielä sukupolvenvaihdosta tekemättömät eivät kelpuuttaneet syytinkiä. Spv:n oli tehnyt seitsemän tilaa 1-9 vuotta sitten.

Kun tiloilla oli mietitty tilakaupan olevan mahdollinen, tuli ajankohtaiseksi rahoituksen järjestäminen. Kaksi tilaa oli valinnut syytingin osana kauppahintaa, jolloin jatkaja lunasti tilan alemmalla hinnalla kuin se olisi ollut ilman sitä. Siihen kuului asunto sähköineen ja lämpöineen sekä ruoka. Kumpikin oli valinnut asumismuodokseen yhteisasumisen saman katon alla. Tämä on harvinaista nykyaikana, mutta perusteluna tälle oli erittäin hyvät välit luopujan ja jatkajan välillä, sekä töiden sujuvuus ja lastenhoidon helpous. Tilat olivat kotieläintiloja. Vanhat emännät korostivat silti, että kummallakin täytyy olla mahdollisuus myös yksityisyyteen (esim. yläkerta asuntona), jotta sopu säilyy. Syytinki on jotakuinkin mahdotonta purkaa, ja velvoite sitoo, vaikka luopujat joutuisivat asumaan huonokuntoisina muualla kuin nykyisessä kodissaan.

Ne, jotka olivat valinneet toisin eli syytinkiä ei ollut tehty, eivät voineet kuvitellakaan tekevänsä sitä, alentaisi se sitten kuinka paljon tahansa tilan kauppahintaa jatkajalle. Syynä oli, varsinkin emännillä, halu olla riippumattomia jatkajista. Vielä suurempi vastustus oli yhdessä asumista kohtaan. He halusivat oman keittiön, eivät toista naista sotkemaan omaa järjestystään. Miehillä ongelmaa ei niinkään ollut, pihalla ja pellolla riittää enemmän tilaa.

6.1.2 Asumismuoto, koko, sijainti ja päätöksentekijä

Asumismuodokseen luopujista yksi pariskunta oli valinnut rivitalon 5 km:n päässä kirkonkylällä, tilalla oma talo oli kolmella. Kilometrin päässä tilan ulkopuolella omassa talossaan asui yksi pariskunta, samassa rakennuksessa jatkajien kanssa asui kaksi pariskuntaa. Leskimiehellä oli oma talo tiluksilla. Sukupolvenvaihdosta vasta suunnittelevilla oli selkeä mielipide, miten asuminen järjestyisi spv:n jälkeen; he halusivat oman talon tilalla.

Asunnon koko oli kolmella haastatelluista 64-100 m², kolmella 101-150 m² ja yhdellä 150-200 m². Niille, joilla sukupolvenvaihdoskaupat hämmöttivät tulevaisuudessa, ihanteellinen koko oli 90-100 m². Neljä asuntoa oli hyvässä kunnossa, kaksi kohtalaisessa ja remontoitavassa yksi.

Asunnon sijainnilla oli suuri merkitys sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Viiden kilometrin päässä kirkonkylässä asuva pariskunta koki vieraantuneensa tilasta ja jatkajista, ja he haaveilivat paluusta kotitalolle. Toki heillä oli rivitalossa pieni piha, missä askarella, mutta varsinkin isäntä koki ajoittain tekemisen puutetta. Esille haastattelussa tuli hyvin se, että mikäli luopujat muuttavat pois kotikylästä tai jopa pitäjästä, on oltava jotain muuta mielenkiinnon kohdetta, missä riittää puuhaa. Rivitalo koettiin vielä jotenkin inhimilliseksi, mutta ehdotukseni kerrostaloasunnosta ei saanut kannatusta keneltäkään.

Kun tilakauppojen yhteydessä suunniteltiin asumista, useimmiten kaikki asianosaiset olivat käyneet läpi erilaisia vaihtoehtoja. Oma talo kummallakin-vaihtoehto oli saanut eniten kannatusta nimenomaan naapuriaperiaatteen takia. Hyvin tuli myös esiin se, että vaikka kumpikin asianosainen puolisko oli toivonut kummankin talon olevan tiluksilla, varsinaista seinä seinää vasten-naapuria ei toivottu. Ihanne olisi kohtalainen välimatka, mieluiten sellainen, ettei näkisi ihan heti pihasta pihaan ja mielusti ei olisi ihan kuuloetäisyydelläkään. Tämä takaisi kummallekin parille oman rauhan. Asumisjärjestelyistä kahdessa tapauksessa päätti jatkaja, muissa yhdessä jatkaja ja luopuja yhdessä.

6.1.3 Parisuhteen vahvistuminen

Parisuhteen vahvistuneen katsoi sukupolvenvaihdoksen tehneistä viisi kuudesta luopujasta, yksi luopujahan oli leski. Syytingin spv:ssa valinneiden osalta parisuhde oli heikentynyt, tosin vain vähän. Haastattelussa tuli ilmi, että ensimmäistä kertaa, monella kymmeneen vuosiin, oli mahdollisuus tutustua uudelleen puolisoonsa, se oli hyvä asia. Tähän mennessä oli tilanpito ja ylipäättään kiireinen elämä vienyt niin mukanaan, että oli ihan unohtanut tuon toisen olevan muutakin kuin työtoveri. Nyt kun sai olla omassa kodissa omien seinien sisäpuolella, ilman muuta tilalla pyörivää porukkaa, alkoikin uusi elämä. Toisenlaisiakin mielipiteitä esitettiin. Ne, jotka asuivat samassa rakennuksessa nuoren parin kanssa, eivät olleet tyytyväisiä parisuhteeseensa, tai ainakin kokivat sen kireämmäksi kuin ennen sukupolvenvaihdosta. Nythän piti ottaa huomioon myös toisten parisuhde ja ”olla niinku ei oltaskaa”, kuten eräs emäntä sanoi.

6.1.4 Asumisjärjestelyt spv:n kynnyksisymyksenä

Asumisjärjestelyt olivat kynnyksisymys sukupolvenvaihdokselle kolmessa tapauksessa seitsemästä, neljälle se ei ollut niin tärkeä. Tulevaisuudessa sukupolvenvaihdosta suunnittelevat sen sijaan kaikki olivat sitä mieltä, että oman talon saaminen on ehdoton edellytys tilakaupalle, ja asumismuodoksi he kaikki ilmoittivat oman talon tilalla. Oliko asumisen järjestely kenellekään kynnyksisymys sinänsä? Kolmehan jo sukupolvenvaihdoksen tehneistä vastasi kyllä. Samoin kaikki kolme sitä suunnittelevaa. Kuitenkin tarkemmin keskusteltaessa tulevat luopujat olisivat oikein tiukan paikan

edessä valmiit keskustelemaan asiasta ja etsimään jonkinlaista kompromissia. Tästä voisi päätellä, että tilanpidon jatkuvuus on todella tärkeä asia, ja sukupolvien ketjussa joku voisi jopa joustaa, kunhan tilanpito jatkuisi.

6.1.5 Sisarusten osallistuminen asumisen järjestämiskeskusteluun

Sukupolvenvaihdoksen tehneistä kolmella olivat jatkajan sisarukset osallistuneet jollain lailla keskusteluun, kun oli puhuttu asumisjärjestelyistä, neljällä ei ollenkaan. Niistä, jotka suunnittelivat sukupolvenvaihdosta, kahdella sisarukset eivät todennäköisesti osallistu keskusteluun, yhdellä kyllä. Sisarusten osallistuminen joillakin tiloilla keskusteluun mietittäessä asumisjärjestelyjä oli itsestäänselvyys siinä mielessä, että heidät haluttiinkin mukaan, mutta ei päättämään, ainoastaan keskustelemaan. Taustana sille oli se, että ns. tilan päätalo oli ollut myös heidän kotinsa. Kukaan vanhemmista ei kuitenkaan halunnut tilannetta, jossa aikuiset lapset marssivat lapsuudenkotiinsa edelleen kuin kotiinsa, kysymättä. Heille haluttiin teroittaa, että kun vanhemmat muuttavat omaan taloonsa, myös sisarukset ovat sinne aina tervetulleita, mutta heidän lapsuudenkotinsa on tästä lähtien jatkajan ja hänen puolisonsa koti. Ongelmaksi muodostuikin nyt ne sukupolvenvaihdostapaukset, jossa vanha ja uusi isäntäpari jakoi talon keskenään. Tämä vaikutti sukupolvenvaihdoksen onnistumisen kokemiseen erityin negatiivisesti ja aiheutti jatkuvaa skismaa sekä sisarusten ja näiden puolisoitten välille että jatkajan ja luopujan ja heidän puolisoittensa välille.

6.1.6 Maatilan töihin osallistuminen

Tilakaupat tehneillä tiloilla luopujat osallistuivat jonkin verran tilan töihin tällä hetkellä, yksi pariskunta ei halunnut osallistua ollenkaan, ja yksi halusi osallistua vain vähän.

Tulevaisuuden luopujat halusivat osallistua jonkin verran töihin. Kaikki haastateltavat halusivat osallistua tilan töihin jonkin verran. Joku koki myös sen eräänlaisena pakkona lähinnä siten, että ”mitähän ne toisetkin aattelee, jos mie en mittään tee”. Rivitaloon muuttanut pariskunta oli ensiksi mieltynyt siihen, ettei tarvinnut tehdä mitään, mutta parin vuoden kuluttua tilanne tuntui nyt toisenlaiselta. Jokainen kaipasi jotain tekemistä, ei kuitenkaan säännöllistä jokapäiväistä. Eräs pariskunta koki todella tärkeäksi sen, että sai silloin tällöin olla kotimiehenä nuoren isäntäväen lähtiessä lomalle. Asuminen tilalla ja tekemisen vieressä oli siis liki kaikille tärkeitä, ja he kokivat, että se oli paras asumisjärjestely. Työn tekemisen tärkeys korostuu, jokaisella pitää olla mielekästä tekemistä.

6.1.7 Lastenhoito

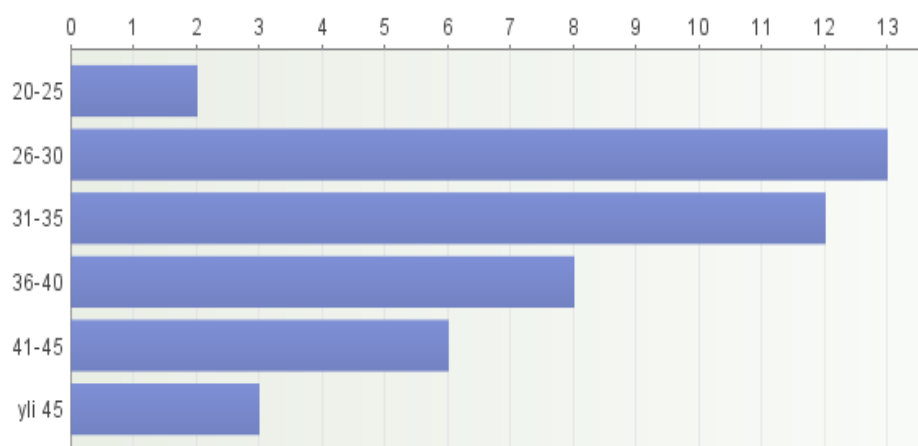
Lastenhoito jakoi mielipiteitä. Puolet emännistä oli sitä mieltä, että lapsenlapset olivat ”maan suola”, mutta vakituiseksi lapsenpiiaksi he eivät rupea. Toinen puoli oli taas valmis ottamaan lastenhoitovastuuta. Vanhat isännät

tuumasivat, että mukavahan lastenlasten kanssa on puuhata kaikenlaista, mutta varsinaisiksi lastenvahdeiksi he eivät suostu. Yhdessä aviopuolisot korostivat sitä, että on hyvä asua omassa talossa, missä lapsenlapset voivat käydä, mutta sitäkin kohtuullisessa määrin. Kakkoskotia jälkikasvulle he eivät omasta kodistaan halunneet.

6.2 Kyselytutkimuksen tulokset kaikilla tiloilla

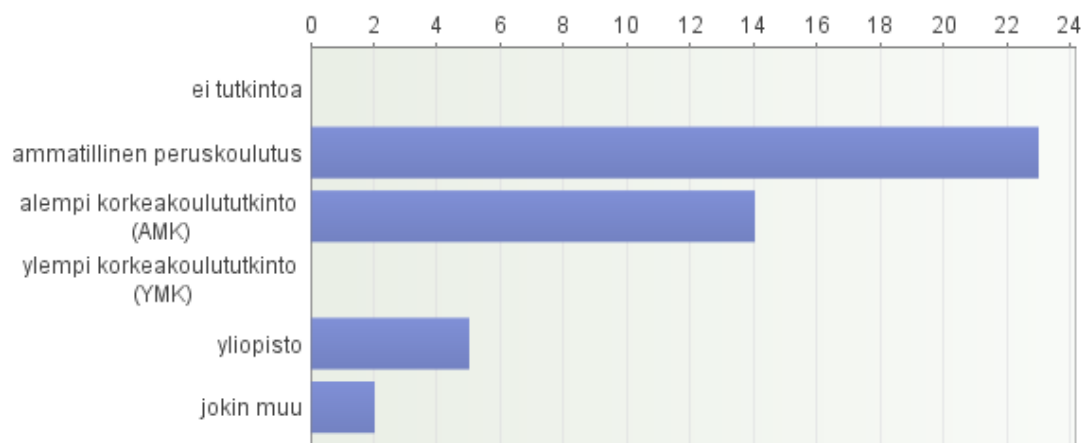
6.2.1 Vastaajien ikä, sukupuoli, parisuhde, lasten määrä ja koulutus

Vastaajat olivat suurimmaksi osaksi 26-40-vuotiaita, joilla on tai oli ollut mahdollisuus saada Nuoren viljelijän aloitustukea sukupolvenvaihdokseen. Jos ikää on yli 41 vuotta, he ovat aloitustuen ulkopuolella. Sukupolvenvaihdos olisi järkevää tehdä siinä vaiheessa, kun on vielä runsaasti vuosia kehittää tilaa oman näkemyksensä mukaan. Naisia vastaajista oli 13, miehiä 31. Parisuhteessa heistä oli 37. Lapsia oli 24:llä vastaajista.

Kuva 1. Vastaajien ikä

Ammatillinen peruskoulutus oli suurimmalla osalla vastaajista, mikä mahdollistaa sen, että maatalouden kannattavuuden yhä heiketessä voi olla mahdollisuus saada lisätienestiä jo hankitun ammatin puitteissa. Vastaajathan olivat tulleet EU-kurssille saadakseen kelpoisuuden Nuoren viljelijän aloitustukeen, mutta myös tietoa talousasioista ja maanviljelystä. Vaikka yliopistotutkinto olikin neljällä vastaajista, se ei takaa sitä, että tietoa olisi maataloudesta riittävää määrää. Siksi Ely-keskus oli lähettänyt heidät hankkimaan sitä EU-kurssilta.

Kuva 2. Vastaajien koulutus

6.2.2 Luopujan ja hänen puolisonsa koulutus

Ammatillinen peruskoulutus oli miehistä 29:llä ja heidän puolisoillaan 28:lla. Ilman tutkintoa oli kuusi, mikä voisi selittää sillä, että yli 70-vuotiaitakin luopujia oli joukossa muutama eikä ennen koulutus ollut niin tärkeätä.

6.2.3 Vastaajan asuinpaikka ja tilan tuotantosuunta

Uudellamaalla sijaitsi 27:n vastaajan tilat, Kanta-Hämeessä seitsemän, Kymenlaaksossa yhden, Päijät-Hämeessä kahdeksan ja Etelä-Karjalassa yhden.

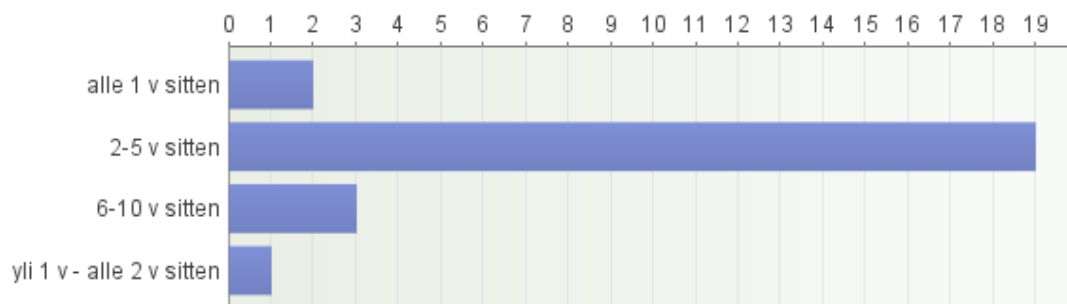
Tilan tuotantosuuntana kasvinviljely oli 40:llä tilalla, kahdella yhdistetty kasvinviljely ja kotieläintila, puutarhatiloja oli yksi, ja yhdellä jokin muu.

Tämä kuvastaa sitä, että on hankittu toinen ammatti tai koulutus, ja ehkä aiotaan viljellä tilaa sivutoimisena. Uudellamaalla on runsaasti työtilaisuuksia, joiden puitteissa voi hankkia lisätuloja maatilalle. Toisen ammatin hankkiminen on varautumista tulevaisuuteen, sillä maatalouden heikko kannattavuus ei kannusta ottamaan suuria lainoja lisäpellon tai uusien koneiden ostoon. Tosin jollei tilaa kehitä, se ei pysy edes ennallaan.

6.3 Tutkimustulokset tiloilla, jotka olivat tehneet sukupolvenvaihdoksen

Sukupolvenvaihdoksia oli tehty aivan äskettäin parilla tilalla, mutta suurin osa oli tehnyt sen 2-5 vuotta sitten. Opiskelijat, jotka olivat olleet kurssilla, toteuttivat haaveensa suhteellisen nopeasti kurssin jälkeen. Syytingin vastaajista oli tehnyt 13 eli puolet, mikä oli hämmästyttävää, sillä liki kaikki

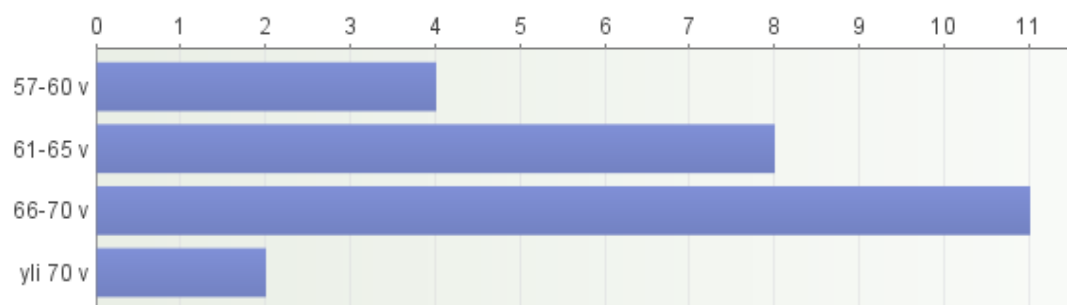
olivat sitä vastaan, kun asiasta keskusteltiin kurssilla. Ehkäpä tilan kauppahinta nousikin niin korkeaksi, että taloudellisesta näkökulmasta katsoen oli perusteltua alentaa hintaa syytingin verran.

Kuva 3. Sukupolvenvaihdos toteutettu

6.3.1 Luopujien ikä

Luopujien ikä oli suhteellisen korkea, mikä selittää vähän sitä, että jatkajat olivat hankkineet itselleen toisen ammatin odottaessaan luopujan ilmaisevan halunsa eläköityä. Tai sitten luopuja ei ole vielä luottanut jatkajan ammattitaitoon.

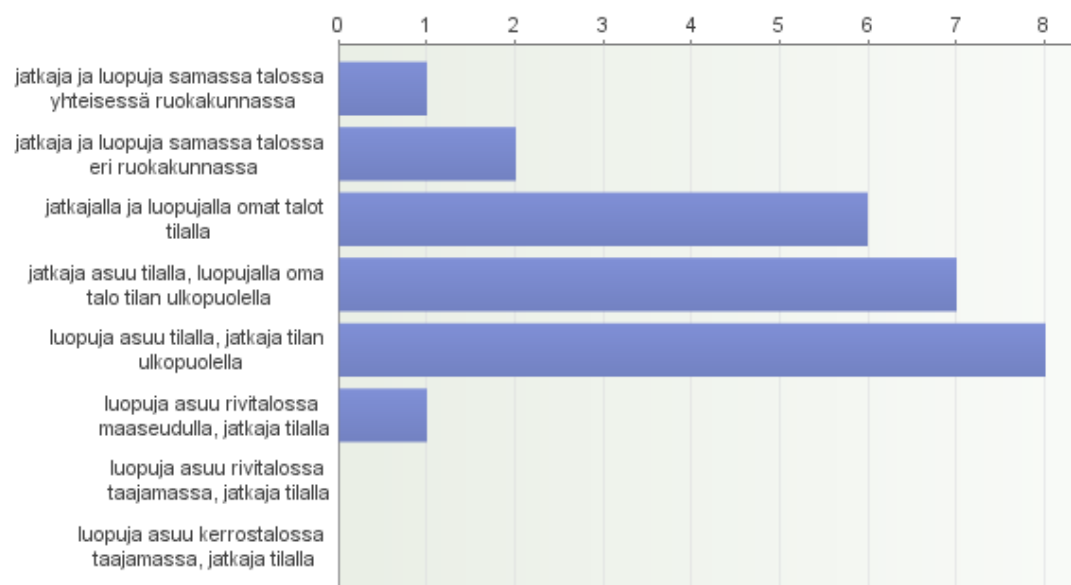
Kuva 4. Luopujan ikä kaupantekohetkellä

6.3.2 Asumismuoto ja välimatka ja asunnon koko ja kunto

Asumismuoto oli valittu suurimmaksi osaksi niin, että joko luopuja tai jatkaja jompikumpi asui tilalla ja toinen muualla. Välimatka oli kahdeksassa tapauksessa yli 10 km, alle kilometrin päässä asui seitsemän. Monella jatkajalla oli muu ammatti, ja asunto varmasti lähempänä työpaikkaa.

Asunnot olivat tilavia, suurimmalla osalla sekä jatkajista että luopujista 100m²-yli 200m². Tämä varmasti on yksi selittävä tekijä sille, että he olivat tyytyväisiä sukupolvenvaihdokseen, oli tilaa asua ja olla. Remontin tarvetta oli kolmasosalla heistä.

Kuudella tilalla jatkajalla ja luopujalla oli omat talot tilalla. Sitä ei kysytty, olivatko talot tilalla olemassa jo ennen spv:ta. Kummin päin tahansa, tämä on jo vähän tiiviimpää asumista rinnakkain kuin se, että jompikumpi asuu tilan ulkopuolella, ja vaatii molemmilta osapuolilta joustavuutta ja joskus kykyä olla välittämättä toisen osapuolen tavoista esim. tehdä työtä.

Kuva 5. Asumismuoto tällä hetkellä

6.3.3 Tyytyväisyys asumisjärjestelyihin sukupolvenvaihdoksen jälkeen

Ylivoimainen enemmistö oli asumisjärjestelyihin tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä. Asunnon koko, vähäinen remonttitarve ja sijainti vaikuttivat tyytyväisyyteen. Jatkaja ja luopuja olivat keskustelleet asiasta, ja tehneet päätöksiä yhdessä, siksi kukaan ei ollut aivan tyytymätön asumiseensa. Siinä vaiheessa, kun keskustellaan mahdollisesta sukupolvenvaihdoksesta, tulisi ottaa esiin melkein ensimmäisenä asiana se, miten aiotaan asua. Pitäisi myös nähdä tulevaisuuteen. Taloudellinen realiteetti voi olla se, että rahaa ei ole asunnon rakentamiseen, ja siitä syystä voidaan päätyä aivan väärään asumisjärjestelyyn, josta kärsii kumpikin osapuoli.

Vastaajien kokemus siitä, miten luopijat kokivat oman tyytyväisyytensä asumisjärjestelyihin, korreloi hyvin jatkajien vastauksiin.

Taulukko 2. Jatkajan tyytyväisyys asumisjärjestelyihin asteikolla 1-5, (1=hyvin tyytymätön, 5=erittäin tyytyväinen)

	1	2	3	4	5		Keskiarvo
hyvin tyytymätön	0	1	3	8	13	erittäin tyytyväinen	4,32

Taulukko 3. Vastaajien kokemus luopujien tyytyväisyydestä asumisjärjestelyihin asteikolla 1-5, (1=hyvin tyytymätön, 5=erittäin tyytyväinen)

	1	2	3	4	5		Keskiarvo
hyvin tyytymätön	0	1	2	6	16	erittäin tyytyväinen	4,48

6.3.4 Mitä vastaajat pitivät tärkeänä asumismuotoa valittaessa

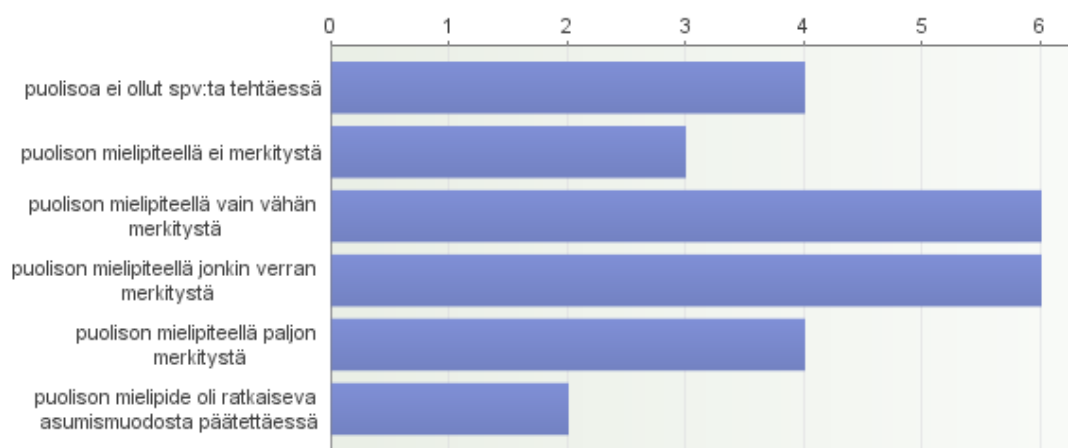
Ihmissuhteiden tärkeys nousi ykköseksi, kun valittiin asumismuotoa. Tämä selittää varmasti sitä, että vain kuusi vastaajaa oli valinnut tilalla asumisen luopujan vierellä. Välit pysyvät parempina, kun asutaan hieman kauempana. Oma tupa, oma lupa kuvaa hyvin vastaajien ajatuksia suhtautumisessa asumismuotoon. Töiden sujuvuus ja apu maatalan töissä oli myös tärkeä kriteeri. Raha voi olla määräävä tekijä asumismuodon toteuttamiselle, sillä maatalouden kannattavuus on tällä hetkellä heikko, eikä ainakaan tukipolitiikka sitä vahvista. Tietysti jatkajan ja luopujan varallisuus ja taloudellinen tilanne vaikuttavat asiaan. Jatkajalla voi olla suuretkin tulot tilan ulkopuolisesta työstä, ja näin ollen se helpottaa myös asumiseen käytettävää rahasummaa.

Taulukko 4. Tärkeysjärjestys sukupolvenvaihdoksen asumisjärjestelyjä valittaessa (1=ei ollenkaan tärkeä, 5=erittäin tärkeä)

	1	2	3	4	5	Keskiarvo
rahan saatavuus (lainat)	3	3	8	7	4	3,24
töiden sujuvuus ja apu maatalan töissä	1	2	2	11	8	3,96
lastenhoito	6	0	7	5	6	3,21
ihmissuhteiden hyvänä säilyminen	0	4	0	8	11	4,13
oma tupa, oma lupa	0	2	2	7	12	4,26
Yhteensä	10	11	19	38	41	3,76

6.3.5 Päätös asumisjärjestelyistä ja puolison mielipide

Jatkaja päätti viidessä tapauksessa asumisesta, luopuja kolmessa, yhdessä luopujan kanssa päätöksen teki 16 vastaajaa. Tämä antaa kuvan, että asioista on pääsääntöisesti neuvoteltu yhdessä, ja tulos on kummankin mieleinen. Puolison mielipiteellä asumisesta on suurimmalle osalle vastaajista merkitystä, sillä jos sitä ei oteta huomioon, voi jatkaja kuulla koko ikänsä siitä, miten asuminen olisi pitänyt järjestää. Tämä voi hiertää välejä jatkuvasti.

Kuva 6. Puolison mielipiteen merkitys asumisjärjestelyistä päätettäessä

6.3.6 Asumismuodon merkitys parisuhteeseen

Suurimmalle osalle vastaajista ei näyttänyt asialla olevan minkäänlaista vaikutusta. Todennäköisesti kumpikin oli tyytyväinen valittuun asumismuotoon, kun siitä kerran oli sovittu yhdessä.

6.3.7 Sisarusten osallistuminen keskusteluihin

Suurimmassa osassa sukupolvenvaihdoksissa ei keskusteluissa ollut sisaruksilla osuutta, tämän voisi ajatella merkitsevän sitä, että sukupolvenvaihdoksen katsotaan olevan kahden kauppa. Kuitenkin se vaikuttaa koko perheeseen ja kaikkien ihmissuhteisiin.

6.3.8 Asumisjärjestelyt kynnyskysymyksenä sukupolvenvaihdokselle

Kahdestakymmenestäviidestä vastaajasta viisi ilmoitti asumisen järjestämisen olevan kynnyskysymyksen ylipäänsä sukupolvenvaihdokselle. Kahdellekymmenelle vastaajalle se ei sitä ollut, joten sukupolvenvaihdos oltiin

valmis tekemään, vaikka asuminen ei olisikaan niin miellyttänyt. Voisi ajatella, että tilan jatkuvuus ja tulevaisuus olivat ylipäänsä tärkeämpää kuin se, miten asutaan. Toisaalta, jatkajilla monella on toinen ammatti, jos maatalouden harjoittaminen ei syystä tai toisesta onnistu.

6.3.9 Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen

Sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen vaikuttavat monet seikat, joista yksi tärkeimmistä on se, miten asuminen järjestetään. Se on taloudellinen kysymys, mutta myös ennen kaikkea ihmissuhdekysymys. Vaikka tilan saisi kuinka halvalla, ei siitä ole suurtakaan iloa, jos asuminen tuottaa joka päivä ongelmia. Kyse voi olla siitä, että eri sukupolvet näkevät asiat eri tavalla, tai on erilaisia tapoja tehdä työtä, vaikkakin työn tulos olisi jotakuinkin sama.

Taulukko 5. Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen asteikolla 1-5, (1=erittäin huono,5=erittäin hyvä)

	1	2	3	4	5		Keskiarvo
erittäin huono	0	0	4	10	11	erittäin hyvä	4,28

6.3.10 Luopujien osallistuminen tilan töihin

Luopujista tilan töihin jonkin verran tai paljon osallistui 15, erittäin paljon 10, toisin sanoen kaikki osallistuivat. Vastaajat kertoivat EU-kurssilla, että ilman luopujan työpanosta tilan töiden sujuvuus vaikeutuisi merkittävästi. Suurin osa oli tilan ulkopuolisissa töissä, ja luopujasta oli suuri apu päivittäisissä töissä. Se, millä tavalla työ tehtiin, aiheutti kuitenkin jossain määrin skismaa. Jatkajalla saattoi olla eri käsitys siitä, miten työ tehdään, mutta oli kuitenkin sitten tyytyväinen, että työ ylipäätään tuli tehdyksi, koska itsellä ei ollut siihen aikaa.

6.3.11 Neuvonnan vaikutus asumisjärjestelyihin

Vastaajista 22 vastasi, ettei neuvonnalla ollut vaikutusta, kolme vastasi kyllä. Jatkajat ja luopijat ovat varmasti parhaita asiantuntijoita itse määrittelemään mitä haluavat, talouden kannalta neuvot voivat olla tarpeellisia.

6.3.12 Jatkajien ajatuksia sukupolvenvaihdoksesta

Kyselytutkimuksessa myös sana oli vapaa, eli vastaajat saivat tilittää tuntojaan sukupolvenvaihdoksesta ja mitä he kenties tekisivät toisin. Tässä muutama suora lainaus heidän ajatuksistaan:

- ”Jättäisin syytingin tekemättä”

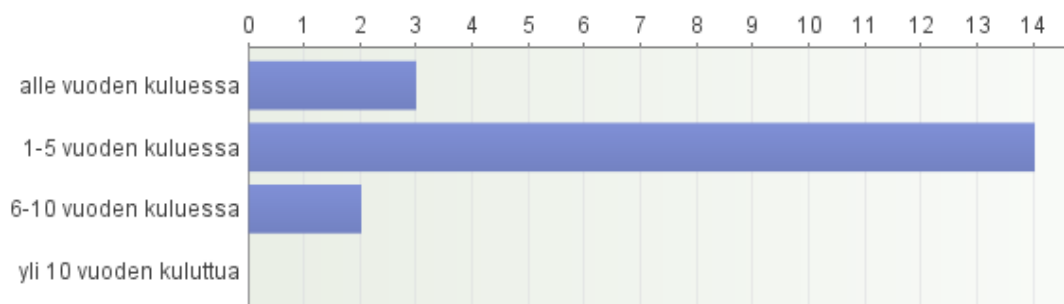
- ” Tällä hetkellä en mitään. Tosin toistaiseksi vasta remontoimme omaa asuntoamme tilan päärakennuksen toiseen kerrokseen, joten vielä emme ole siellä varsinaisesti asuneet.”
- ”Talojen etäisyys voisi olla pidempi, mutta se on päätetty jo edellisessä sukupolvenvaihdoksessa. Nykyisellään välimatkaa on vain 150 metriä.”
- ”sukupolvenvaihdos vauhditti vanhan pariskunnan muuttamista muille maille vierahille”
- ” Vuokrasimme tilan, pellot, koneet ja luopujan tietotaidon kolmeksi vuodeksi ennen sukupolvenvaihdosta. Se oli oleellisen tärkeä välivaihe sopuisaan sukupolvenvaihdokseen. Suosittelen kaikille”
- ”Asumisjärjestelyissä en muuttaisi mitään.”
- ” En mitään. Tämä oli paras järjestely kaikille, muusta ei edes puhuttu.”
- ”Järjestäisin vanhempien asunnon tieasiat niin ettei vanha isäntä hakisi postia joka aamu meidän pihan läpi.”
- ” Ostaisin halvemman talon luopujalle lainojen takia.”
- ”Muuttaisin tilan yhteyteen”
- ”Luopujat olivat hankkineet tilan vierestä oman tontin ja rakensivat siihen itselleen talon. Jatkajat muuttivat tilalle. Tontit ovat lähekkäin, mutta eriliset.”
- ” Kaikki ovat erinomaisen tyytyväisiä järjestelyyn. Luopujat saavat perunat pellosta, puut metsästä ja lainaavat koneita tarpeen mukaan. Jatkajat saavat tarvittaessa lastenhoitoapua ja neuvoja tilanpidossa. Autamme toisiamme puolin ja toisin. Jopa kissat ovat yhteiset. ”
- ”Käyty ”pakollinen” koulutus aikanaan oli hyvä pohja tulevaan. Matka ei ole ruusuinen tilanjatkajana ollut jonka kylläkin lapsuudessa jo oppinut mutta oli hienoa saada uutta neutraalia näkemystä maataloudesta.”
- ”Tilanne olisi saattanut olla toinen, jos puolisoilla ei olisi ollut omakotitaloa näin lähellä tilaa.”
- ” Tilalle muuttaminen ei ollut kauppatilanteessa edes vaihtoehtona, koska maanviljely ei ole omistajan päätyö.”
- ” Tärkeintä on riittävä välimatka luopujan ja jatkajan asuntojen välillä. Luopujille on aina vaikeaa katsoa kun asiat tehdään erilalla kuin heidän aikanaan. Kommentteja esimerkiksi pihan hoidosta on vaikea kuunnella jos on tehnyt pitkän työputken.”

6.4 Tutkimustulokset tiloilla, jotka eivät olleet tehneet sukupolvenvaihdosta

Suurin osa vastaajista aikoo tehdä sukupolvenvaihdoksen 5 vuoden kuluessa, mikä on järkevää, sillä jos spv lykkääntyy pitkälle, asiat mutkistuvat. Jatkaja saattaa löytää uuden puolison, joka ei halua tilalle, tai uuden työpaikan kaukaa jostain paikkakunnalta, josta on mahdotonta hoitaa tilan jorkapäiväisiä töitä ja asioita. Poliittiset päätökset voivat aiheuttaa muutoksia tukiehtoihin, tai ikäraja luopujalle nousee, kuten nyt on tapahtunut lähi-vuosina.

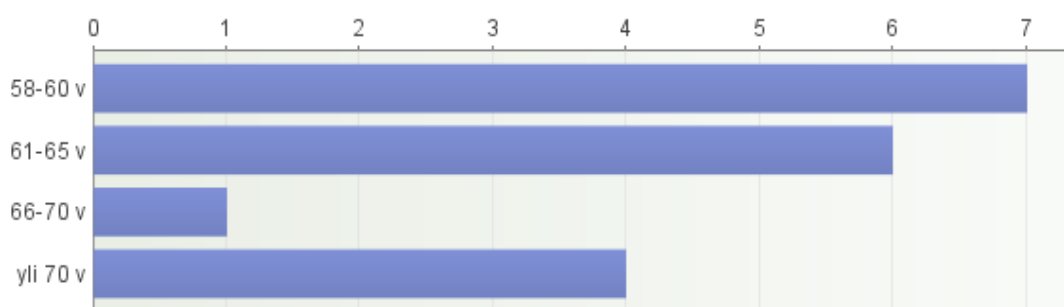
6.4.1 Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu, ajankohta ja luopujien ikä

Sukupolvenvaihdos olisi järkevää toteuttaa silloin, kun jatkajalla on siihen kiinnostusta ja luopuja on sopivan ikäinen päästäkseen eläkkeelle. Jos spv on kovin kaukana, voi jatkajalla olla jo muita ajatuksia elämänsä järjestämiseen. Osapuolten tulisi valmistella sukupolvenvaihdosta hyvissä ajoin, mieluummin usean vuoden tai ainakin kahden vuoden ajan, jotta pystytään suunnittelemaan sekä asumista että tilan kehittämistä.

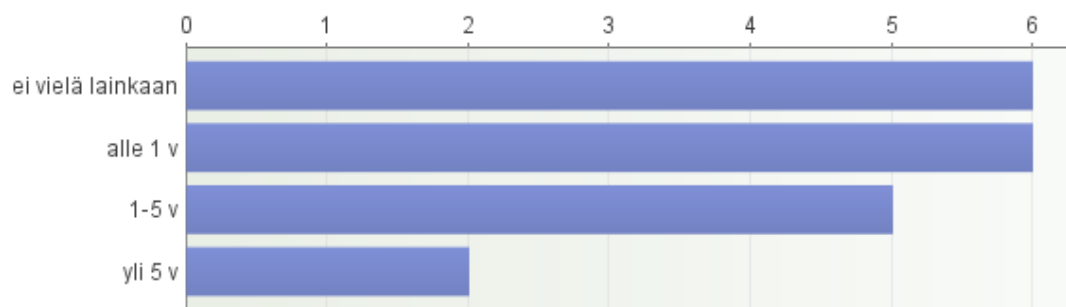
Kuva 7. Sukupolvenvaihdoksen ajankohta

Luopujat ovat tällä hetkellä suhteellisen iäkkäitä, ja sukupolvenvaihdoksella alkaa olla jo kiire. Yli 70-vuotiaitakin on neljä, joten heidän kohdallaan soisi spv:n tapahtuvan heti. Seuraava sukupolvi on todennäköisesti odottanut luopujan eläköitymistä jo hyvän tovin.

Kuva 8. Luopujien ikä tällä hetkellä

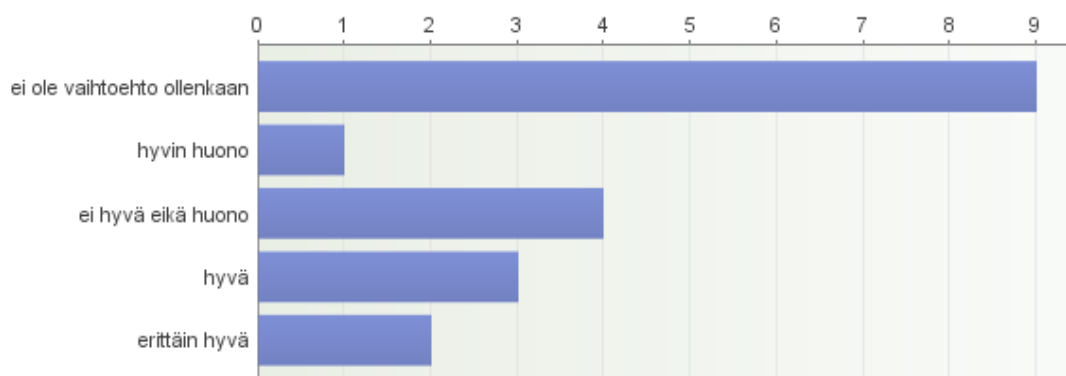
Sukupolvenvaihdosta tulisi suunnitella huolellisesti ottaen huomioon taloudelliset resurssit sekä asumisjärjestelyjen mielekkyyden ja toteuttamisen mahdollisuudet. Yleensä tähän menee minimissään vuosi, mutta suositus on vähintään kaksi vuotta. Joillekin saattaa olla päivänselvää, miten spv toteutetaan, ja sitä on pikku hiljaa alettu valmistelemaan. On vaikka rakennettu aikanaan edelliselle vanhalle parille vaarintalo, sitten heidän jälkeensä asunto on vuokrattu ulkopuoliselle, ja niinpä ajankohtaisen spv:n asunto-ongelmalle on valmis ratkaisu.

Kuva 9. Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu

6.4.2 Syytinki sukupolvenvaihdoksessa

Syytingillä on vuosisataiset perinteet, ja vieläkin se on yksi vaihtoehto kauppahinnan osana. Vaikka vastaajat, jotka suunnittelevat sukupolvenvaihdosta, pääsääntöisesti kurssilla ovat olleet sitä mieltä, että se on täysin pois suljettu vaihtoehto, silti 26 % vastaajista kannatti sitä. Todennäköisesti välit jatkajien ja luopujien välillä ovat hyvät.

Kuva 10. Syytinki vaihtoehtona olisi

6.4.3 Asumismuoto

Asumismuodon tärkeys näkyy vastauksista. Erittäin tärkeäksi sen koki 57 % vastaajista, eli yli puolet. Kun spv:ta suunnitellessa otetaan huomioon vähintään ne asiat, jotka koetaan erittäin tärkeäksi tai tärkeäksi, on onnistumisen mahdollisuus hyvä. Jos asioista pystytään keskustelemaan etukäteen ja osapuolet ilmaisevat toiveensa, ja tämä tehdään ajoissa vaikkapa viisi vuotta ennen spv:n toteutumista, sekä luopujilla että jatkajilla on mahdollisuus etsiä parasta vaihtoehtoa asumiseen. Naapurissa saattaa olla

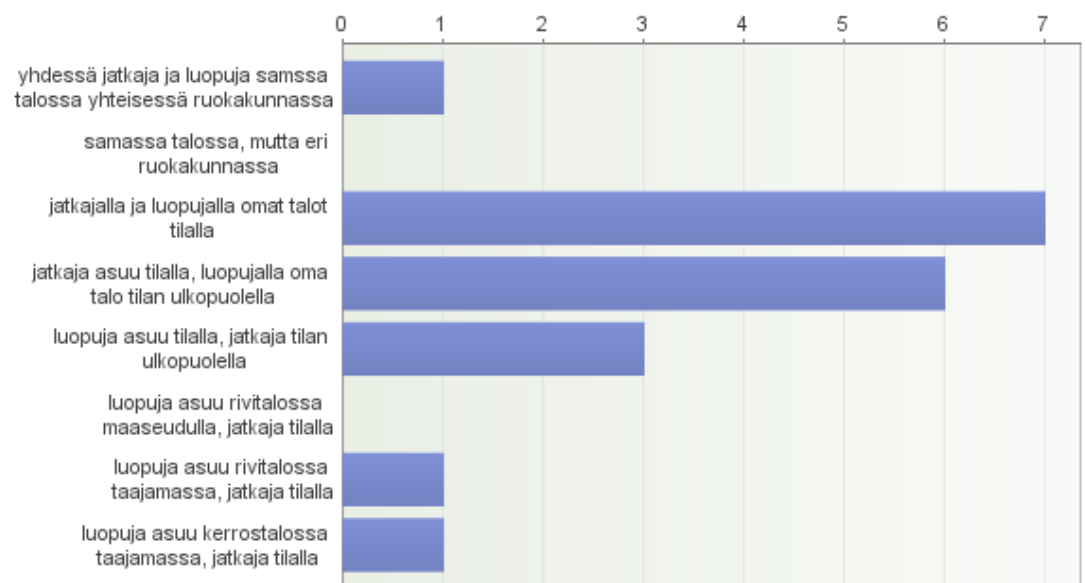
myytävänä talo, jonka voisi ostaa jommankumman osapuolen asunnoksi. Todennäköisesti sinne muuttaisi luopuja, koska töiden sujumuuden takaamiseksi olisi käytännössä parempi, jos tilalla asuu jatkaja, joka työtkin suurimmaksi osaksi tekisi.

Taulukko 6. Asumismuodon tärkeys suunniteltaessa sukupolvenvaihdosta

	1	2	3	4	5		Keskiarvo
ei tärkeä lainkaan	1	0	5	2	11	erittäin tärkeä	4,16

Se, että spv:n osapuolet asuisivat samalla tilalla omassa rauhassaan, tuntuu sopivan useimmille. Oma tupa, oma lupa. Kerrostalo- ja rivitalovaihtoehto voi olla jollekulle aivan hyvä, jos on esim. kunto on jo vähän heikentynyt, ja haluaa asua palveluiden lähellä taajamassa. Silloin ehkä jatkajallaan ei ole niin suurta huolta, koska tarvittaessa kaikki apu vanhuksille on lähellä. Asunnon ihanteellinen koko jatkajalle olisi 100-200m² ja luopujalle 50-100m².

Yksi vastaajista katsoi, että samassa ruokakunnassa ja talossa eläminen olisi paras vaihtoehto. Tämä on erittäin harvinaista, mutta saattaa sopia sellaiselle, jonka ihmissuhdetaidot ovat erinomaiset, tai esimerkiksi muu tilan ulkopuolinen työ vie niin paljon aikaa, etteivät resurssit riitä huushollin pyörittämiseen.

Kuva 11. Paras asumismuoto sukupolvenvaihdoksen jälkeen

	1	2	3	4	5	Keskiarvo
rahan saatavuus (lainat)	6	2	4	5	2	2,74
lastenhoito	3	4	5	4	3	3
töiden sujuvuus ja apu maatilalla	0	1	2	11	5	4,05
ihmissuhteiden hyvänä säilyminen	0	0	1	7	11	4,53
oma tupa, oma lupa	0	0	5	2	12	4,37
Yhteensä	9	7	17	29	33	3,74

Taulukko 7. Asumismuodon valintaan vaikuttaisivat tärkeysjärjestyksessä

Asumismuodon valintaan vaikuttaisivat eniten ihmissuhteiden hyvänä säilyminen, ei niinkään rahoituksen saaminen. Toki taloudelliset resurssit asettavat raamit, missä toimitaan ja mikä on ylipäätään mahdollista toteuttaa. Töiden sujuvuus tilalla olisi myös tärkeätä, sillä monella jatkajalla on tilan ulkopuolinen työ, eikä resurssit riitä kaikkeen.

Sopiva etäisyys tilalle, jos luopujat asuisivat tilan ulkopuolella oli neljässä tapauksessa alle kilometri, 3-5 km neljässä, 5-10 km kahdeksassa ja yli 10 km kolmessa tapauksessa. Jatkajat siis eivät halunneet luopujia aivan lähietäisyydelle, mutta kuitenkin niin lähelle, että kanssakäyminen olisi helppoa.

Kynnyskysymyksenä asumisjärjestelyt olivat viidelle, neljälletoista ei. Asumismuodon tärkeys oli kategoriassa ”erittäin tärkeä” kuitenkin yhdelletoista jatkajalle, joten he todennäköisesti luottavat siihen, että asia järjestyy heitä tyydyttävällä tavalla, vaikkei se kynnyskysymys aina olisikaan. Sukupolvenvaihdos tehtäisiin silti.

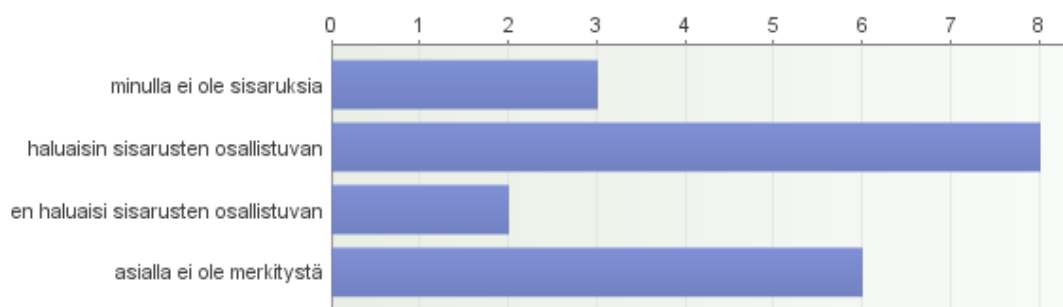
Puolison mielipiteellä asumisjärjestelyihin vain vähän merkitystä oli kuudella, viidellä jonkin verran, ratkaisevaa merkitystä ei kenelläkään.

Tilan töihin haluaisi luopujan osallistuvan jonkin verran 14 vastaajaa, vähän kolme, erittäin paljon sekä ei ollenkaan-vaihtoehdot eivät saaneet yhtään vastaajaa taakseen. Asumismuodoksi useimmat haluaisivat oman talon joko tilalla tai suhteellisen lähellä tilaa, mikä mahdollistaisi töihin osallistumisen. Se olisi kätevää ja helppoa, matkoihin ei kului aikaa eikä rahaa.

6.4.4 Rahoituksen saatavuuden merkitys ja sisarukset

Rahoituksen saatavuudella asumismuodon valintaan ei olisi viidellä vastaajista merkitystä lainkaan, jonkin verran yhdellätoista ja paljon kolmella. Tämä on varmasti verrannollinen tilan ja jatkajan taloudelliseen tilanteeseen, mitä paremmin tila tuottaa, sitä vähemmän ollaan riippuvaisia lainoista tai niiden saatavuudesta. Suurin osa vastaajista on tilan ulkopuolella töissä, joten aivan tilan tuotolla ei ole pakko tulla toimeen. Tämä helpottaa myös asumismuodon valintaa sikäli, että voidaan varmasti rakentaa tai ostaa oma talo jommallekummalle osapuolelle.

Sisarusten ottaminen mukaan spv:n suunnitteluun asumisen suhteen voi olla sikäli merkityksellistä, että he tulevat todennäköisesti vierailemaan vanhempiensa luona tulevaisuudessakin. Jatkaja ehkä haluaa olla rauhassa omassa pihapiirissään, ja siksi on tärkeitä, että vanhemmat ja muut sisarukset saavat olla keskenään. Tämä edesauttaa sovun säilymistä.

Kuva 12. Toive sisarusten osallistumisesta asumisjärjestelykeskusteluihin

6.4.5 Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen

Jatkajat olivat luottavaisia sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen. Tämä vaatii paljon keskustelua etukäteen, omien sekä luopujan toiveiden huomioimista. Taloudelliset resurssit ovat kuitenkin raamina sille, mitä voidaan toteuttaa käytännössä.

Taulukko 8. Sukupolvenvaihdoksen onnistuminen etukäteen ajateltuna

	1	2	3	4	5		Keskiarvo
erittäin huonosti	0	2	3	8	6	erittäin hyvin	3,95

Tulevien mahdollisten jatkajien ajatuksia sukupolvenvaihdoksesta:

-” Jonkunlaiselta sukurasitteelta tuntuu tämä papan aikoinaan rakentama iso paritalo, parempi olisi normaali omakotitalo ja rakentaisi vaikka sitten johokin naapuriin pienemmän ok talon luopujille.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET TUTKIMUSHAASTATTELUSTA JA KYSELYTUTKIMUKSESTA

Yhteisenä johtopäätöksenä tutkimushaastattelusta ja kyselytutkimuksesta voidaan sanoa, että asumisjärjestelyjen valintaan vaikuttaa ennen kaikkea toive ihmissuhteiden hyvänä säilymisestä. Oma rauha ja elämä olivat tärkeitä. Sekä luopujille että jatkajille näyttää tämän tutkimuksen perusteella olevan todella tärkeitä tilan tulevaisuus ja sen jatkuvuus. Tilan töiden sujuvuus ja apu töissä on hyvin merkityksellistä. Taloudelliset asiat nousivat melkein näiden asioiden rinnalle, sillä ilman lainaa on melko mahdotonta sukupolvenvaihdosta tehdä. Suurelle osalle asumisjärjestelyt eivät olleet kynnyskysymys. Siitä voidaan vetää se johtopäätös, että ollaan vaikka vähän valmiita luopumaan omista toiveista, kunhan saadaan tilaa vietyä eteenpäin. Taustalla on ehkä hyvinkin ajatus sukupolvien ketjusta katkeamattomana. Kukaan ei ehkä halua olla se, joka sen ketjun katkaisee.

Syytinki on tilan kauppahintaa alentava tekijä, joka on yllättävän monen tilan rasite. Miksi se sitten valitaan? Kokevatko jatkajat, että ovat jollain tasolla velvollisia huolehtimaan vanhemmistaan vanhan mallin mukaan? Kun syytinkiä ei tehdä, luopujat ikään kuin irrottavat otteensa tilasta lopullisesti. Jotkut jatkajat voivat ajatella olevansa sen jälkeen liiankin yksin. Syytinkiä tehdessä olisi varmasti hyvä pohtia, miksi se tehdään, ja onko se koko kattamansa alueen arvoinen. Tai onko sille edes olemassa oikeata hintaa. Maatalouden kannattavuus on heikko. Siksi moni jatkaja ajattelee syytingin olevan keinon pienentää taloudellisia velvoitteita. He miettivät, riittävätkö rahat.

Jatkajan puolisoilla on vastausten mukaan jonkinlainen merkitys päätettäessä asumisjärjestelyistä, mutta iso osa on tehnyt, tai tekee tulevaisuudessa päätökset ilman puolison vaikutusta. Tai näin he ainakin vastasivat. Vai ovatko he lukeneet tilastoja, jotka kertovat, että joka toinen avioliitto päättyy eroon kuitenkin? Avioero voi olla tilan tuho joko taloudellisesti tai muutoin, jos avioehdosta ei ole huolehdittu. Maatila eroaa muusta yritystoiminnasta siinä, että se on samalla kertaa työpaikka ja koti, ehkä useimmiten myös elämäntapa. Jatkaja voi kokea, että hän on viime kädessä vastuussa, vaikka olisikin ostanut tilan yhdessä puolisonsa kanssa.

Sisarukset oli otettu monella tilalla mukaan keskusteluihin, mutta kyselytutkimuksessa ei selvitetty tarkemmin, miten. Tutkimushaastattelussa tä-

hän kuitenkin puututtiin, ja kävi ilmi, että monet sisarukset, kaikesta huolimatta kokivat jääneensä syrjään, näin kertoivat luopujat. Moni olikin sitten yrittänyt hyvittää jollakin tavalla asiaa, esim. avustanut heitä rahallisesti.

Jos sisarukset kokevat jäävänsä kokonaan syrjään sukupolvenvaihdosprosessissa, sillä voi olla kauaskantoiset seuraukset ihmissuhteissa, vaikka sukupolvenvaihdos on aina kahden kauppa, luopujan ja jatkajan. Maatila on ollut myös heidän kotinsa, ja nyt jatkaja on lunastanut tai on lunastamassa sitä itselleen. Onko heillä oikeus tulla tilalle edelleen kuin kotiinsa? Jos vanhemmat asuvat tilalla myös spv:n jälkeen, silloin he tulevat tapaamaan vanhempiaan toisen omistamalle tilalle, olkoonkin, että luopujilla on tilalla oma erillinen asunto.

Tilakaupan toteutuminen voi pitkittyä asumisjärjestelyjen vaikeuteen. Luopuja ei halua muuttaa muualle, jatkaja ei halua luopujaa asumaan tilalle. Mahdollisesti luopuja ei luota jatkajan ammattitaitoon, ja haluaa varmistaa, että tiedot ja taidot on hankittu ennen tilakauppaa. Asumismuodon valinnalla on pitkäaikaiset seuraukset koko tilalle.

Tulokset ovat samansuuntaisia kuin aihetta käsittelevässä kirjallisuudessa. Ihminen ei ole muuttunut perustarpeiltaan, vaikka yhteiskunta onkin muuttunut rajusti. Ihmisten väliset suhteet ovat edelleenkin tärkeitä, ja niiden merkitys menee rahan, asumismuodon tai minkä tahansa materian edelle. Mitä enemmän ikää ihmiselle tulee, sitä vähemmän tärkeiksi muodostuvat ulkoiset puitteet.

Teemahaastattelu tapahtumana oli varsinkin emännille tärkeä, sillä omille lapsilleen ei voi eikä saa aina tuntojaan tilittää, kaikkea ei voi sanoa, vaikka mieli tekisi. Siksi teemahaastattelu oli pieni tuuletuskanava kaikille asianosaisille. Vaikka päätös sukupolvenvaihdoksesta ja asumisesta oli tehty yhdessä, silti haastattelujen aikana tuli ilmi, että aina kaikkia osapuolia ei oltu kuunneltu samalla painoarvolla.

Laajemmassa yhteydessä tulevaisuuteen tutkimuksella voisi olla sikäli merkitystä, että sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa, tai sitä käynnistettäessä saattaisi olla hyvinkin tarvetta neuvonnalle tai kursseille, jotka käsitelisivät sukupolvenvaihdosta inhimillisestä näkökulmasta nimenomaan asumisjärjestelyjen suhteen. Ei ole yhdentekevää, miten maatilalla se toteutetaan, sillä se vaikuttaa yrityksen jokapäiväiseen elämään; työn toteuttamiseen ja onnistumiseen. Sukupolvien välinen kuilu ei saisi muodostua liian suureksi, eikä kahden sukupolven väliset ristiriidat ylitsepääsemättömiksi. Asumisjärjestelyjen vaikutus ulottuu laajemmalle kuin arkipäivässä voisi ajatellakaan. Asumisen toteutus koskettaa myös sisaruksia, heidän puolisoitaan ja sekä lapsiaan, vaikka pinnalta katsoen ei siltä näyttäisikään.

Tutkimuksessa saadut tulokset ovat vain osviittaa antavia, sillä tutkimusaineisto oli suhteellisen pieni. Jotta saataisiin luotettavampia tuloksia, olisi tutkimusaineiston oltava suurempi.

Uuden tutkimuksen kohderyhmäksi voisi ottaa esimerkiksi tietyn tuotantosuunnan kaikki maatalousyrittäjät, sillä esimerkiksi kotieläintilalla ja kasvinviljelytilalla on aivan erilaiset asumistarpeet johtuen mm. työn sitovuudesta.

Olisi mielenkiintoista tehdä seurantatutkimus niille, jotka ovat nyt suunnittelemassa sukupolvenvaihdosta. Kymmenen vuoden kuluttua kartoitettaisiin, miten toiveet ja odotukset ovat toteutuneet. Rinnalle voisi ottaa tutkimuksen nyt sukupolvenvaihdoksen tehneille, ja kysyä, onko asumismuoto muuttunut, ja mitkä ovat ne seikat, jotka ovat siihen johtaneet.

8 LÄHTEET

Eskola, J. & Vastamäki, J. (2015). Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Juva: PS-kustannus, ss. 27-44.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2001). Tutkimushaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Sajavaara, P., & Remes P. (2007). Tutki ja kirjoita. Keuruu: Tammi.

Keskinen, J. (2017). ProAgrian kehityspäällikkö Jarmo Keskinen: Maatilan sukupolvenvaihdos on suuri haaste. Haettu 8.11.2018 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=kpYO2tOFtpY>

Kettunen, A. (2017). Toiminnanjohtaja Anja Kettunen, MTK, Keski-Suomi: Maatilan sukupolvenvaihdos on muutakin kuin verotusta. Haettu 8.11.2018 osoitteesta <https://www.youtube.com/watch?v=IHceWtPUtUQ>

Laki24.fi haettu 8.11.2018 osoitteesta <https://www.laki24.fi/>

Luke.fi/tilastot haettu 8.11.2018 osoitteesta <https://stat.luke.fi/maatalous>

Luke.fi/Uutiset haettu 8.11.2018 osoitteesta <https://www.luke.fi/>

http://www.mavi.fi/fi/tuet-ja-palvelut/viljelijä/Sivut/nuoren_viljelijän_aloitustuki.aspx

<https://www.mela.fi/fi/elakevakuutus/luopumistuki-lutu>

Siiskonen, P. (2004). Maatila yrityksenä ja viljelijäperheen kotina. Teoksessa P. Markkola (toim.) Suomen maatalouden historia III. Jyväskylä: Gummerus, ss. 289 - 308.

Waris, E. (2003). Suurperhe – työorganisaatio ja perheinen liitto. Teoksessa V. Rasilainen, E. Jutikkala & A. Mäkelä-Alitalo (toim.) Suomen maatalouden historia I. Jyväskylä: Gummerus, ss. 493 – 502.

Vihola, T. (2004). Pärjääkö pienviljelys?. Teoksessa M. Peltola (toim.) Suomen maatalouden historia II. Jyväskylä: Gummerus, ss. 148 – 150.

<https://fi.wikipedia.org/wiki/Syytinki>

Yrjölä & Vuorio tutkimus, haettu 9.11 osoitteesta <https://www.luke.fi/tutkimus/projektit-arkisto/>

Östman, A-C. (2004). Mekanisoinnin ensimmäinen aalto. Teoksessa M. Peltola (toim.) Suomen maatalouden historia II. Jyväskylä: Gummerus, ss. 19 – 74.

Webropol – Kysely –EU-kurssilaisille**EU-kurssien v. 2012-2018 kysely asumisjärjestelyjen vaikutus
maatilan sukupolvenvaihdoksen onnistumiseen****1. Vastaajan sukupuoli**

- nainen
- mies

2. Vastaajan ikä

- 20-25
- 26-30
- 31-35
- 36-40
- 41-45
- yli 45

3. Vastaajan parisuhde

- naimisissa
- muu parisuhde
- ei parisuhdetta

4. Vastaajan koulutus

- ei tutkintoa
- ammatillinen peruskoulutus
- alempi korkeakoulututkinto (AMK)
- ylempi korkeakoulututkinto (YMK)

- yliopisto
- jokin muu

5. Luopujan tai mahdollisen luopujan koulutus

- ei tutkintoa
- ammatillinen peruskoulutus
- alempi korkeakoulututkinto (AMK)
- ylempi korkeakoulututkinto (YMK)
- yliopisto
- joku muu

6. Luopujan tai mahdollisen luopujan puolison koulutus

- ei puolisoa
- ei tutkintoa
- ammatillinen peruskoulutus
- alempi korkeakoulututkinto (AMK)
- ylempi korkeakoulututkinto (YMK)
- yliopisto
- joku muu

7. Asuinpaikka

- Etelä-Karjala
- Etelä-Pohjanmaa
- Etelä-Savo
- Kanta-Häme
- Keski-Pohjanmaa
- Keski-Suomi
- Kymenlaakso
- Pirkanmaa
- Pohjanmaa

- Pohjois-Karjala
- Pohjois-Pohjanmaa
- Pohjois-Savo
- Päijät-Häme
- Satakunta
- Uusimaa
- Varsinais-Suomi

8. Tilan tuotantosuunta

- kasvinviljely
- kotieläin
- yhdistetty kasvinviljely ja kotieläin
- puutarha
- joku muu

9. Onko sinulla lapsia

- on
- ei

10. Oletko tehnyt sukupolvenvaihdoksen

- en ole
- olen

11. Sukupolvenvaihdos on toteutettu

- alle 1 v sitten
- 2-5 v sitten
- 6-10 v sitten
- yli 1 v - alle 2 v sitten

12. Oletteko tehneet syytingin

- kyllä

ei

13. Luopujan ikä kaupantekohetkellä

- 57-60 v
- 61-65 v
- 66-70 v
- yli 70 v

14. Luopujan puolison ikä kaupantekohetkellä

- 55-60 v
- 61-65 v
- 66-70 v
- yli 70 v

15. Asumismuoto tällä hetkellä

- jatkaja ja luopuja samassa talossa yhteisessä ruokakunnassa
- jatkaja ja luopuja samassa talossa eri ruokakunnassa
- jatkajalla ja luopujalla omat talot tilalla
- jatkaja asuu tilalla, luopujalla oma talo tilan ulkopuolella
- luopuja asuu tilalla, jatkaja tilan ulkopuolella
- luopuja asuu rivitalossa maaseudulla, jatkaja tilalla
- luopuja asuu rivitalossa taajamassa, jatkaja tilalla
- luopuja asuu kerrostalossa taajamassa, jatkaja tilalla

16. Matka tilan ulkopuolisesta asunnosta tilalle (jos jompi kumpi asuu tilan ulkopuolella)

- alle 1 km
- 1-2 km
- 3-5 km
- yli 5 km-10 km
- yli 10 km

17. Luopujan asunnon koko (neliötä)

- alle 50
- 50-100
- 101-150
- 151-200
- yli 200

18. Jatkajan asunnon koko (neliötä)

- alle 50
- 50-100
- 101-150
- 151-200
- yli 200

19. Jatkajan asunnon kunto

- remontin tarpeessa
- ei remontin tarvetta

20. Luopujan asunnon kunto

- remontin tarpeessa
- ei remontin tarvetta

21. Jatkajan tyytyväisyys asumisjärjestelyyn asteikolla 1-5, 1=hyvin tyytymätön, 5=erittäin tyytyväinen

1 2 3 4 5

hyvin tyytymätön   erittäin tyytyväinen**22. Luopujan tyytyväisyys asumisjärjestelyyn asteikolla 1-5, 1=hyvin tyytymätön, 5=erittäin tyytyväinen**

1 2 3 4 5

hyvin tyytymätön   erittäin tyytyväinen

23. Laita seuraavat asiat tärkeysjärjestykseen asumismuotoa valitessasi, 1= ei tärkeä ollenkaan, 5 = erittäin tärkeä

		1	2	3	4	5
rahan saatavuus (lainat)	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
töiden sujuvuus ja apu maatilan töissä	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
lastenhoito	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
ihmissuhteiden hyvänä säilyminen	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
oma tupa, oma lupa	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					

24. Viime kädessä asumisjärjestelyistä päätti

- jatkaja
- luopuja
- jatkaja ja luopuja yhdessä

25. Puolison (jos sellainen oli kyseisenä kaupantekoaajankohtana)mielipiteen merkitys asumisjärjestelyistä päätettäessä

- puolisoa ei ollut spv:ta tehtäessä
- puolison mielipiteellä ei merkitystä
- puolison mielipiteellä vain vähän merkitystä
- puolison mielipiteellä jonkin verran merkitystä
- puolison mielipiteellä paljon merkitystä
- puolison mielipide oli ratkaiseva asumismuodosta päätettäessä

26. Asumismuodolla on ollut jatkajan parisuhteeseen (jos sellainen on ollut tai on nyt)

- erittäin negatiivinen vaikutus
- jonkin verran negatiivista vaikutusta
- ei negatiivista eikä positiivista vaikutusta
- jonkin verran positiivinen vaikutus
- erittäin positiivinen vaikutus

27. Jatkajan sisarukset osallistuivat asumisjärjestelyjä koskeviin keskusteluihin

- ei ollenkaan
- vain vähän
- jonkin verran
- paljon
- erittäin paljon

28. Oliko asumisjärjestelyasia kynnyskysymys sukupolvenvaihdoskaupalle

- kyllä
- ei

29. Mitä tekisit toisin asumista koskevissa järjestelyissä, jos se olisi mahdollista

---

---

30. Miten arvioisit sukupolvenvaihdoksen onnistumista kokonaisuutena asteikolla 1-5, 1= erittäin huono, 5= erittäin hyvä

1 2 3 4 5

erittäin huono ○○○○○ erittäin hyvä

31. Luopujat osallistuvat tilan töihin tällä hetkellä

- ei ollenkaan
- jonkin verran
- paljon
- erittäin paljon

32. Oliko neuvonnalla vaikutusta asumisjärjestelyjen valintaan

- kyllä
- ei

33. Sukupolvenvaihdos on tarkoitus tehdä

- alle vuoden kuluessa
- 1-5 vuoden kuluessa
- 6-10 vuoden kuluessa
- yli 10 vuoden kuluttua

34. Luopujat ovat tällä hetkellä

- 58-60 v
- 61-65 v
- 66-70 v
- yli 70 v

35. Sukupolvenvaihdosta on suunniteltu

- ei vielä lainkaan
- alle 1 v

- 1-5 v
- yli 5 v

36. Syytinki vaihtoehtona olisi

- ei ole vaihtoehto ollenkaan
- hyvin huono
- ei hyvä eikä huono
- hyvä
- erittäin hyvä

37. Asumismuodon valinnan tärkeys on ollut tai olisi suunnitellessanne sukupolvenvaihdosta asteikolla 1-5, 1= ei tärkeä lainkaan, 5= erittäin tärkeä

1 2 3 4 5

ei tärkeä lainkaan   erittäin tärkeä

38. Asumismuoto, joka sopisi teille parhaiten sukupolvenvaihdoksen jälkeen

- yhdessä jatkaja ja luopuja samassa talossa yhteisessä ruokakunnassa
- samassa talossa, mutta eri ruokakunnassa
- jatkajalla ja luopujalla omat talot tilalla
- jatkaja asuu tilalla, luopujalla oma talo tilan ulkopuolella
- luopuja asuu tilalla, jatkaja tilan ulkopuolella
- luopuja asuu rivitalossa maaseudulla, jatkaja tilalla
- luopuja asuu rivitalossa taajamassa, jatkaja tilalla
- luopuja asuu kerrostalossa taajamassa, jatkaja tilalla

39. Ihanteellinen koko (m²) jatkajan asunnoksi olisi

- 50-100
- 101-150
- 151-200
- yli 200

40. Ihanteellinen koko (m²) luopujan asunnoksi olisi

- 50-100
- 101-150
- 151-200
- yli 200

41. Asumismuodon valintaan vaikuttaisivat tärkeysjärjestyksessä, 1= vähiten tärkeä, 5= tärkein

		1	2	3	4	5
rahan saatavuus (lainat)	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
lastenhoito	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
töiden sujuvuus ja apu maatilalla	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
ihmissuhteiden hyvänä säilyminen	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					
oma tupa, oma lupa	☐					
	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	☐					
	☐					
	☐					

42. Jos luopujat asuisivat tilan ulkopuolella, kuinka pitkä matka olisi sopiva etäisyys

- alle 1 km
- 3-5 km
- 5-10 km
- yli 10 km

43. Olisiko asumisjärjestelyistä sopiminen kynnykskysymys sukupolvenvaihdokselle

- kyllä
- ei

44. Kuinka suuri merkitys nykyisen tai mahdollisen tulevan puolison mielipiteellä olisi asumisjärjestelyissä

- ei merkitystä
- vain vähän merkitystä
- jonkin verran merkitystä
- paljon merkitystä
- ratkaiseva merkitys

45. Kuinka paljon haluaisit luopujien osallistuvan tilan töihin spv:n jälkeen

- ei ollenkaan
- vähän
- jonkin verran
- paljon
- erittäin paljon

46. Kuinka suuri merkitys mahdollisen spv:n rahoituksen saatavuudella olisi asumisjärjestelyyn?

- ei ollenkaan
- jonkin verran
- paljon
- erittäin paljon

47. Sisarusten osallistuminen asumisjärjestelyjä koskeviin keskusteluihin

- minulla ei ole sisaruksia
- haluaisin sisarusten osallistuvan
- en haluaisi sisarusten osallistuvan
- asialla ei ole merkitystä

48. Miten etukäteen arvioisit spv:n onnistuvan asteikolla 1-5, 1= erittäin huonosti, 5= erittäin hyvin

1 2 3 4 5

erittäin huonosti ○ ○ ○ ○ ○ erittäin hyvin

49. Mitä haluaisit vielä sanoa

---

500 merkkiä jäljellä

Tutkimushaastattelulomake

Teema-alueet:

Asumismuodot ja niiden tärkeys
Asunnon koko ja kunto
Asumisjärjestelyjen päätösprosessi
Asumismuoto ja parisuhde
Asumismuoto kynnyskysymyksenä
Maatilan töihin osallistuminen
Neuvonta sukupolvenvaihdoksessa
Perheen sisarukset
Syytinki

Kysymykset:

1. Oletteko tehneet syytingin
  - a. jos olette, miten se on vaikuttanut?
2. Miten asutte
  - a. asumismuoto ja sijainti?
3. Onko asunnon kunnolla jokin merkitys?
4. Miten asumisjärjestelyt ovat vaikuttaneet parisuhteeseenne?
5. Miten asumisjärjestelyt ovat vaikuttaneet perheeseenne, lapsiinne?
6. Oliko asumisjärjestelyt kynnyskysymys sukupolvenvaihdoskaupan toteutumiselle?
7. Miten neuvonta vaikutti asumisen järjestämiseen?
8. Osallistutteko tilan töihin?
  - a. jos, niin osallistutteko niin paljon kuin haluaisitte?
9. Kun suunnittelitte spv:ta ja asumista, osallistuivatko muut lapsenne keskusteluihin?
  - a. jos osallistuivat, oliko heillä vaikutusta asumisjärjestelyihin?
10. Miten arvioisitte asumisjärjestelyiden vaikutusta spv:n onnistumiseen?